

"Patkó hegyén mese volt"
Élőszavas mesemondás Fábián Éva foglalkozásain
az Óbudai Népzenei Iskolában

Témavezetők:
Dr. Sándor Ildikó
Bereczkiné Dr. Záluszkai Anna
egyetemi docens

Készítette:
Cseke-Marosi Eszter FRJ451
Gyermek kultúra Mesterszak
levelező tagozat
(csmeshti@gmail.com)

Tartalom

Bevezetés.....	3
1. A szakirodalom áttekintése	4
1.1. A néphagyomány napjainkban	4
1.2. Népmese és mesemondás a hagyományban	6
1.3. A népmese napjaink pedagógiájában	10
2. A kutatás keretrendszere	16
2.1. Intézményi háttér – az Óbudai Népzenei Iskola.....	16
2.1.1. Népzenei előképző foglalkozások	20
2.2. Fábián Éva, az előképző foglalkozások vezetője	21
2.3. A kutatás jellemzői.....	22
3. Az eredmények bemutatása	24
3.1. A foglalkozások felépítésének, módszertani különlegességeinek megfigyelése	24
3.2. Dokumentumelemzés	28
3.2.1. Publikált interjúk tartalomelemzése	29
3.2.2. Portréfilm elemzés.....	36
3.3. A népzenei előképző foglalkozások strukturált megfigyelése az előszavas mesemondás szempontjából.....	36
3.3.1. A megfigyelések tapasztalatai	38
4. A kutatás eredményeinek összefoglalása.....	46
4.1. A kutatási eredmények alkalmazásának lehetőségei.....	48
4.1.1. Adaptáció a saját gyakorlatomban	48
4.1.2. Intézményi adaptáció.....	50
5. Összegzés	53
Irodalom	55
Képek jegyzéke	56
Ábrák jegyzéke.....	56
Mesterséges intelligencia nyilatkozat.....	57
Melléklet 1. - Táblázatok az interjúk elemzéséhez	58
Melléklet 2. - Portréfilmek tematikus rendszerezése	61
Melléklet 3. - Megfigyelési jegyzőkönyvek.....	64
Melléklet 4. - Óvodai tevékenységi terv	76
Melléklet 5. - Óraterv (2. osztály)	81
Melléklet 6. - Komatál projekt folklór törzsanyaga	85

Bevezetés

Számos kutatás foglalkozik azzal, hogy a néphagyomány, népművészet egyes területeinek – néptánc, népi játék, népmese, népdal – milyen fejlesztő hatásai vannak, vagy, hogy mindezek együttes, komplex szemléletű használata milyen hatással van a gyerekek fejlődésére, vagyis, miért érdemes a korszerű pedagógiai munkában alkalmazni a néphagyomány, népművészet eszközeit. Magam is végeztem korábban ilyen jellegű kutatásokat a néptánc és a ritmikai képességek összefüggéseiről, illetve a komplex népművészeti foglalkozások fejlesztő hatásáról. Ebben a dolgozatban tehát nem a miértre, hanem a hogyanra keresem a választ. (Ez a dolgozat az ELTE TÓK intézményi TDK-n bemutatott dolgozatom, melyet a kutatási folyamat előrehaladásához igazodó átdolgozott részekkel láttam el.)

Dolgozatomban esettanulmányként egy olyan pedagógus munkásságát, pedagógiai szemléletét mutatom be, akit példaképnek tekintek a néphagyomány közvetítésében való elhivatottságáért, szakmai tudásáért és a hivatása iránti alázatáért.

Fábián Éva Liszt Ferenc-díjas és Martin György-díjas népdalénekes, népmesemondó, zenepedagógus, a Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti Tagozatának levelező tagja, a Kalamajka és az Egyszólam együttes éneke, az Óbudai Népzenei Iskola népi ének tanára.

A hozzá kapcsolódó első élményeim gyerekkoromba nyúlnak vissza, amikor szüleim elvittek a Kalamajka együttes gyerektáncházaiba. Később, mikor már végzett tanítóként, saját gyerekeimmel mentem, pedagógiai szempontból is rácsodálkoztam arra a sokszínű és változatos tevékenységre, amit egy-egy ilyen foglalkozás nyújtott, de a táncház végén újra gyerekként élveztem a mesemondásokat. Ahogy a gyerekeim elérték azt a kort, hogy zeneiskolába járjanak, az Óbudai Népzenei Iskolában újra összetalálkoztunk. Néhány alkalommal, “beszoktatáskor” ismét betekintést nyerhettem Fábián Éva pedagógiai eszköztárába, és nagyon megtisztelőnek éreztem, hogy egy-egy esetben – amikor halaszthatatlan dolog miatt nem tudott foglalkozást tartani –, megkért, hogy helyettesítsem. Végül, mikor a gyerekeim már kinőttek az előképzőből, a Kismuzsika¹ program oktatóiként Szerényi Andreával bekapcsolódtunk az zeneiskola előképzős alkalmakba, hetente váltakozva segítjük a foglalkozásokon belül a játék- és tánc tanulást. Immár harmadik éve dolgozhatunk együtt, így részese lehetek annak a pedagógiai folyamatnak, amit Fábián Éva az előképző foglalkozásokon hosszú évek alatt alakított ki és csiszolt, amiben egységgént jelenik meg a népi

¹ A Kismuzsika az Óbudai Népzenei Iskola óvodai módszertani programja, ami Szerényi Andrea vezetésével 2017. óta működik a III. kerületi önkormányzat óvodáiban.

játék, a népzene, az ének, a tánc, az éloszavas mesemondás. Mindezen keresztül néphagyományunkkal, kulturális anyanyelvünkkel ismerkedhetnek a gyerekek.

Fábián Éva pedagógiáját elsősorban tehát az Óbudai Népzenei Iskola előképző foglalkozásainak bemutatásán keresztül szemléltetem. A bemutatott téma aktualitását két kerek évforduló is indokolja, az Óbudai Népzenei Iskola – egyben a magyar népzeneoktatás – 50 éves jubileuma, valamint az, hogy 25 éve tanít az intézményben Fábián Éva.

Személyes élményeimnek és tapasztalataimnak az alátámasztásához kvalitatív kutatást végeztem, melynek során áttekintettem Fábián Éva életútját, munkásságát bemutató interjúkat, több foglalkozáson végzett megfigyelések jegyzőkönyvét, valamint előképző foglalkozások, és rögzített mesemondási alkalmak videóanyagát elemzem pedagógiai nézőpontból. A dokumentumelemzés, valamint a strukturálatlan és strukturált megfigyelés módszerkombinációt alkalmazva feltártam Fábián Éva előképző foglalkozásainak sajátos módszertani elemeit, valamint a foglalkozások módszertani specifikumaként kiemelhető éloszavas mesemondásban alkalmazott pedagógiai eszköztárát.

Mindezek alapján bemutatom azt a szemléletet és metodikát, amire az óbudai népzenei előképző foglalkozások épülnek, és néhány olyan meghatározó pedagógiai eszközt, amiket jógyakorlatként saját pedagógiai munkámban is igyekszem továbbvinni. Ezen belül arra fókuszálok, hogy az éloszavas mesemondás hogyan épül be a heti rendszerességű foglalkozások menetébe, és milyen pedagógiai lehetőségek rejlenek a népmesék hagyományos előadásmódjában.

1. A szakirodalom áttekintése

A szakirodalom áttekintése során arra helyeztem a hangsúlyt, hogy a dolgozatomban bemutatott pedagógiai megközelítésnek melyek lehetnek a néphagyományból eredeztethető forrásai, mi volt a népmese helye és szerepe a hagyományos közösségekben, és mi lehet napjainkban.

1.1. A néphagyomány napjainkban

Szerencsésnek mondhatjuk magunkat itt a Kárpát-medencében, ahol a világon egyedülálló mennyiségű néprajzi gyűjtés áll rendelkezésünkre a népművészet továbbéléséhez.

A népköltészet gyűjtése és feldolgozása a XIX. század közepétől indult el, amikor a Kisfaludy Társaság népdalok gyűjtésére pályázatot hirdetett, aminek hatására megjelentek az első nyomtatott népköltészeti gyűjtemények, melyekben népmesék is helyet kaptak. A század végén

a Magyar Néprajzi Társaság megalakulásával és a hozzá kapcsolódó Ethnographia folyóirat elindulásával a néprajzi gyűjtés lehetőségei kiszélesedtek. A néprajzi gyűjtőmunkához szorosan kapcsolódott a népzene gyűjtés, ami Vikár Béla, valamint Kodály és Bartók fonográfós gyűjtéseivel kapott hatalmas lendületet (Balassa-Ortutay, 1979.). A népzene gyűjtés mintájára az 1900-as évek közepétől elindultak a néptáncgyűjtések is, aminek meghatározó alakja Martin György volt. A nagy elődök nyomdokaiban napjainkig tartanak a gyűjtések, és a még élő adatközlőktől való tanulás lehetőségei, aminek ma már sajnos az utolsó időszakát éljük. Ennek a hatalmas mennyiségű gyűjtésnek a folyamatos rendszerezésével és digitalizálásával, melyben nagy szerepe van többek között a Hagyományok Háza és a Zenetudományi Intézet munkatársainak mára mindez elérhető, megismerhető, tanulható az érdeklődők számára.

Ez a folyamat azt is eredményezte, hogy az így megőrzött anyagok mediális közege megváltozott, ezzel együtt megváltozott az átadás, illetve a tanulás módja is. A befogadási forma már nem a hagyományos átörökítés-mintakövetés, hanem a különböző médiumokon keresztül való megismerés. Mára már nem is feltétlenül szükséges személyes kapcsolódás egy mese, dallam, vagy akár táncfolyamat megismeréséhez.

Abban, hogy mindez mégis élő és dinamikus módon tovább tud élni napjainkig, nagy szerepe van a táncmozgalomnak és a hozzá kapcsolódó intézményeknek, szervezeteknek, melyek megteremtik a folyamatosan alakuló, formálódó kereteket. Ennek eredménye, hogy a táncmozgalmak felkerült az UNESCO² szellemi kulturális örökség listájára, a "Legjobb megőrzési gyakorlatok" közé, mint a szellemi kulturális örökség átörökítésének magyar modellje.

A táncmozgalmak részeként, illetve azzal párhuzamosan alakult ki többek között a hagyományos élszavas mesemondás revival mozgalma is, aminek egyik meghatározó személyisége Fábíán Éva. A hagyományos mesemondók első, és máig legjelentősebb műhelye a Hagyományok Háza Magyar népmese – hagyományos mesemondás tanfolyama, ami a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló UNESCO-egyezmény nemzeti listáján 2021-ben került a legjobb gyakorlatok sorába (Sz.K.Ö, 2021.).

Ezekhez a kulturális értékekhez természetesen nem csak felnőtt korban lehet kapcsolódni, hanem érdemes és fontos a kisgyermek számára is megteremteni az élmény- és ismeretszerzés lehetőségeit. Már a táncmozgalmak kezdetétől nagy figyelmet fordítottak a gyerekek megszólítására, a gyerektáncmozgalmon, vagy akár a televízió keresztül, például Timár Sándor Aprók tánca című műsorában, ahol nem csak táncot tanulhattak, hanem néprajzi, népzenei és más népművészeti ismereteket is kaphattak a gyerekek.

² UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Kormányközi Bizottsága 2011. november 25

A néphagyomány oktatásának, vagy más megközelítésben a néphagyománnyal való nevelésnek a mára már több meghatározó intézménye működik országszerte. Ilyen például a gödi Búzaszem Iskola, a keszthelyi Család Iskola, valamint a Néphagyományőrző Óvónők Egyesületének mesteróvodái is. Ezeknek az intézményeknek a teljes pedagógiai programja a néphagyományra épül, így mintát adnak arra, hogyan lehet az oktató-nevelő munka meghatározó eleme a hagyományos paraszti kultúra és a népművészet. Ezek közé az intézmények közé sorolhatjuk az Óbudai Népzenei Iskolát is, ahol Magyarországon elsőként indult el a népzeneoktatás, és máig az egyetlen olyan intézmény, ahol kizárólag népzene-t oktatnak.

1.2.Népmese és mesemondás a hagyományban

Fontosnak tartom, hogy a néphagyomány és a népművészet egyes területeit ne külön egységekként, különálló művészeti ágakként kezeljük, hanem egy organikus egység részeként tekintsünk rájuk. Bár a következőkben a népmesére és a hagyományos mesemondásra kerül a fókusz, arra törekszem ezt is a néphagyomány teljességének a szemszögéből szemléljük. *“A népmesék tehát költői alkotások, alkotásformák egész sorának összefoglaló neve, amelyek a műfajcsoport közköltészeti jellegénél fogva számtalan szállal kapcsolódnak az őket formáló, velük élő társadalomhoz, annak világképéhez, hiedelemvilágához.”* (MNL, 1977-1982.). Mindezt hagyományos mesemondási alkalmak jellege is alátámasztja, hiszen ezek az események soha nem csak a mesélésről szóltak, hanem többféle változatos tevékenység egyszerre, egymással szorosan összefonódva jelent meg. *“Elsősorban az őszi, téli társas munkák (kukoricafosztás, fonás, dohánysimítás) idején töltöttek hosszú órákat mesemondással és - hallgatással eleink, hogy színesebbé tegyék az egyhangú tevékenységet. Emellett bizonyos ünnepi szokásokhoz (pl. disznótorhoz, halott melletti virrasztáshoz) is hozzátartozott a mesélés, amelynek kulcsfigurája a mesemondó.”* (Sándor, 2021. p. 10.). A néprajzi leírásokból azt is tudhatjuk, hogy ezekhez a tevékenységekhez ugyanúgy kapcsolódott az éneklés, a zene, a tánc és a játék is, mindez természetes egységben volt jelen ezekben a hagyományos munka-, vagy ünnepi alkalmakon.

A mesemondóknak sokszor kiemelt helye, szerepe volt a közösségekben. *“A legjobb mesélőket ugyanis különleges hely illette meg az összejöveteleken, ők ehettek elsőként a frissen sült kenyérből, kalácsból, övük volt az első pohár bor, és a közös munkák idején ugyanúgy megkapták a kosár szőlőt, a véka kukoricát, a pint bort, mintha egész nap szüreteltek, dolgoztak*

volna. *A mesemondás a megbecsült munkák közé tartozott: a mesemondó tudott valamit, amit rajta kívül nem tudott senki más.*” (Boldizsár, 1997, p. 4.).

A mesemondási alkalmak, ahogy látható a felnőttek munkájához, vagy szórakozási alkalmaihoz kötődtek, vagyis a mese hagyományosan felnőtteknek a szóló műfaj volt. Természetesen voltak olyan alkalmak, amikor a gyerekek is hallgatták a mesemondást, de ilyenkor sem ők voltak a mesemondó elsődleges célközönsége, hanem a népművészet többi területéhez hasonlóan ebbe is fokozatosan nevelődtek bele.

Egy adott közösség számára a mese repertoár egy közös tudást jelentett, így a mesékhez a mesemondó és a hallgatósága is hasonlóan értő módon tudott kapcsolódni, ismert volt számukra a szókincs, a képi világ és a jelképrendszer. Andrásfalvy (2021) a következőképp fogalmazza meg a néphagyományban a művészet szerepét: *“A hagyományos népi, paraszti társadalomban nem voltak hivatásos alkotóművészek, és a művészet minden ága szorosan kapcsolódott az egyének, valamint az általuk alkotott közösségek mindennapi életéhez, munkájához, emberi kapcsolataik fenntartásához. Mindenki egyszerre volt alkotója, használója és élvezője a művészetnek és a vele létrejött emberi kapcsolatoknak”* (Andrásfalvy, 2021. p. 51.). Ez a gondolat természetesen az előadóművészetre is ugyanúgy értelmezhető.

Népmese és zene a néphagyományban

A népmesék között a kutatási témám szempontjából különösen érdekesek azok, amelyekben valamilyen módon megjelenik a zene. A magyar meserepertoárban számos olyan példával találkozunk, amelyek valamilyen síkon kapcsolódnak a zenéhez. Ezzel a témával bővebben Tari (1991) Zenei adatok a magyar népmesékben dallamok és hangszerek című tanulmánya foglalkozik.

A zene, a hangszerek, a zenés, táncos alkalmak sok mesében megjelennek. A hangszerek általában valamilyen varázslatos erővel bírnak, közülük leggyakrabban a furulyával/síppal találkozhatunk a meseszövegekben. A legtöbb esetben ezek a zenei elemek csak narratív módon jelennek meg, van azonban néhány mesetípus, amiben valóságosan is megjelenik a zene. Ilyenek az énekelt mesék, mint pl. a Jakab és a zab egyes változatai, a dalbetétes mesék, aminek legismertebb változatai a Jávorfácska, a Molnár kutyái vagy a Békamese, vagy a hangszerrel kísért mesék, mint a Juhait kereső pásztor története. Ezekben a mesékben a narráció és a zene szorosan összefonódik (Tari, 1991. p. 187-197).

A Jávorfácska és a hozzá hasonló mesék esetében a hangszerré változott lány szólal meg a mesében énekelve, a Molnár kutyáiban a kutyákat szólítja dallammal a gazdájuk, a Békamesében a béka beszéde az énekszó.

A Juhait kereső pásztor mesében a furulyás dallam a pásztor hangulatait fejezi ki. Amikor szomorkodik az állatai miatt, akkor lassú, amikor örül a megkerülésüknek, akkor gyors zenei betét jelenik meg.

Gulyás (2008) tanulmányában, melyben szintén a mese és a zene kapcsolatáról ír, idézi Loschdorfer (1937) publikált bujádi mesegyűjtésének eredményit és tapasztalatait, melyben a zárt közösségben lejegyzett 20 mesetípus összesen 80 variánsa között 6 éneketétes mesével találkozott, ami jelentős aránynak számít. Ebből a kutató arra a következtetésre jutott, hogy ezek a mesék egy archaikusabb réteget képviselnek, ami szinte teljesen kikopott, csak zárt közösségekben maradtak fenn nyomai. *Vagyis „... a dalbetétes mese voltaképpen a mesélésnek kihalóban levő, imitt-amott élő ősi módja, amelyet a mesélők ma már divatjamúlt, furcsa szokásnak tartanak. [...] Lehetséges ugyanis, hogy ezek a mesék végső maradványai az ősi recitatív előadásmódnak.”* (Loschdorfer, 1937. idézi: Gulyás, 2008. p. 281-282.).

Mindezeket a néprajzi vonatkozásokat azért tartom fontosnak, mert a későbbiekben bemutatott pedagógiai szemlélettel sok ponton kapcsolódnak, tehát mondhatjuk, hogy a Fábián Éva által alkalmazott pedagógiai módszerek ezeknek a hagyományoknak a XXI. századba való továbbörökítését is jelentik.

A népmese és a hagyományos éloszavas mesemondás napjainkban

A népmesékhez napjainkban sokféle nézőpontból közelíthetünk, például néprajzi, irodalmi, pszichológiai, vagy akár előadóművészeti szemszögből. A néprajzi megközelítés egyik irányzata az egyéniségkutatás, ami vizsgálja a gyűjtésekből megismerhető mesemondó egyéniségeket, a repertoárjuk, előadásmódjuk, szóhasználatuk stb. szempontból, emellett foglalkozik napjaink mesemondási alkalmával és kortárs mesemondó egyéniségekkel is. Raffai (2013) népmesekutató Napjaink magyar mesemondói című tanulmányában így fogalmaz: *“...az utóbbi néhány évtizedben a mesemondók tevékenységét a magyar nyelvterületen egy kettősség jellemezte: a mesemondás eredeti formájában eltűnőfélben van, viszont egy megváltozott formában virágkorát éli, egy más narratív stratégiát követve. Mindez a megváltozott mesemondás a folklorizmus fogalmával definiálható.”* Napjaink mesemondóit külön csoportokba sorolja attól függően, hogy milyen módon sajátították el a mesemondási technikákat és történeteket. Az egyik csoportba azok a mesemondókat sorolja, akik még

hagyományos módon nevelődtek bele a mesemondásba és később alkalmazkodtak a mesemondó közeg változásához. Ide sorolja többek között a bukovinai székely származású Fábíán Ágostonné, vagy a palóc Pál Pista bácsit. Vannak olyan mesemondók, akik még a hagyományos közegben tanulták a mesemondást, azonban ők maguk már nem meséltek hagyományos mesemondó alkalmakon, ide sorolja például a bukovinai székely származású Kóka Rozáliát. *“Tudásuk a régi mesemondási alkalmak megszűnése miatt már csak versenyeken, fellépések alkalmával aktivizálódhatott”* Végül külön csoportba sorolja azokat a mesemondókat, akik *“tudatos munkával – általában komoly előtanulmányok és terepmunkák után – a hagyományos mesemondás szabályait betartva, de igazodva a mai kulturális formákhoz váltak színpadi mesemondókká.”*, mint például Fábíán Éva és Berecz András (Raffai, 2013. p.117-122.). Ide sorolhatjuk az ő nyomdokaikat követő Meseszó Egyesület mesemondóit is, hiszen az egyesület *“legfőbb célja a néprajzi szempontból hiteles mesemondás bemutatása, megőrzése, ápolása.”* (Sándor, 2021. p.10.). Az egyesület tagjai a Hagyományok Háza 60 órás éőszavas mesemondás tanfolyamának hallgatóiból kerültek ki.

Raffai (2021) foglalkozik azzal a folyamattal is, ahogy az írott mese visszakerül az éőszavas előadásmódba. A revival mesemondók a hagyományokhoz képest megváltozott körülmények között mesélnek, azonban arra törekszenek, hogy felelevenítsék a mesemondás alkotó folyamatát, a mesék *“artistikus formában”* való előadásmódját. Fontos feladatuk a saját mesemondó egyéniségük és repertoárjuk kialakítása. Ennek a folyamatnak a során a mesék egy újabb médiumváltáson mennek keresztül, vagyis az írott szöveg visszakerül szóbeli környezetbe (Raffai 2021. p.21-23.).

Az általuk képviselt éőszavas mesemondás főbb jellemzői: *“egy történet soha nem hangzik el kétszer ugyanúgy, hanem az elmesélés pillanatában mindig újrameséli, újraalkotja a mesélő. Ez a teremő alkotó aktus pedig spontán igazodik az adott helyzethez, a résztvevőket, a mese hallgatóit, a mesélés körülményeit figyelembe véve. [...] Lehetőséget ad arra, hogy mesélés közben tartsuk a szemkontaktust és sokkal jobban tudjunk figyelni arra, hogyan reagálnak a mese hallgatók. [...] Az aktualizálás végigkíséri a történetet, egyik megjelenési formája, amikor a mesehallgatók történethez fűződő viszonyát jelenlévésének módját megjegyzéseiket belevisszük a történetbe reagálunk rá.”* (Bumberák, 2021. p.7-12.).

Napjainkra a felnőtteknek szóló mesemondás újra elkezdett teret hódítani. Egyre több olyan alkalom szerveződik, ahol felnőttek hallgathatnak, vagy mondhatnak egymásnak előszóval népmesét. Ilyen például a Hagyományok Háza által szervezett, „Ahol a madár se jár...” havi

2. kép "Ahol a madár se jár..." (forrás: Hagyományok Háza)

rendszerességű mesemondókör, valamint a határainkon innen és túl különböző közösségi terekben szervezett mesemondó versenyek és színpadi előadások mellett egyre gyakoribb kötetlenebb formájú alkalmak is, mint például a mesekocsmák, mesepárbajok és más hasonló formák (Sándor I. 2021. p. 12-13).

Az előszavas mesemondás fogalmát többféle megközelítésben használhatjuk, beletartozhat minden olyan mesemondási forma, amikor nem könyvből olvassa fel a történet a mesélő, vagyis a fejből, vagy képek alapján kitalált történetek elmondását is jelentheti. Ebben a dolgozatban azonban a néphagyományból tanult eszközök alkalmazásával *újramesélt népmesék* előadására használom a kifejezést.

1.3. A népmese napjaink pedagógiájában

A folklorisztikai és egyéb tudományos megközelítések mellett jelentős szerepe van napjainkban az alkalmazott mesemondásnak is. Mivel a mesehallgató közönség az elmúlt 150-200 évben nagymértékben megváltozott – a fent bemutatott kezdeményezések ellenére is – napjainkban jellemzően a gyerekek a mesék fő befogadói. Ez a változás indokoltá teszi a mesék pedagógiai szempontú megközelítéseit.

Hazánkban a népművészet, azon belül a népmesék a reformkor óta fontos részét képezik a közoktatásnak, köznevelésnek. A népmeséknek napjainkban is fontos helye van az óvodai nevelésben és az iskolában is. Az alábbiakban néhány mesékhez kapcsolódó gondolatot emelek ki az Óvodai Nevelés Alapprogramjából:

“A mese a gyermek érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődésének és fejlesztésének egyik legfőbb segítője. [...]

A mese különösen alkalmas az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének kialakítására. [...]

A mesélővel való személyes kapcsolatban a gyermek nagy érzelmi biztonságban érzi magát, s a játéktevékenységhez hasonlóan a mesehallgatás elengedett intim állapotában eleven, belső képvilágot jelenít meg. A belső képalkotásnak ez a folyamata a gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája. [...]

Az óvodában a 3–7 éves gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodóan a népi – népmesék, népi hagyományokat felelevenítő mondókák, rigmusok, a magyarság történelmét feldolgozó mondavilág elemei, meséi –, a klasszikus és a kortárs irodalmi műveknek egyaránt helye van.” (ONOAP).

Az iskolában főleg az alsó tagozatban, az olvasás tanulás folyamatában kapnak helyet a népmesék, A Nemzeti Alaptantervhez kapcsolódó kerettantervekben a következőképpen fogalmazták meg a népmesék szerepét az alsó tagozatos korosztálynál:

“A változatos műfajú és típusú szövegek a tanulók világról szerzett ismereteit bővítik, szó- és kifejezőkészletüket gazdagítják, ezáltal segítik az önismeretük fejlődését, valamint a közösségekben (család, osztály, iskola, település) való eligazodásukat. A tanulók ebben a fejlesztési szakaszban magyar népköltészeti alkotásokkal (népmese, mondóka, szólás, közmondás, találós kérdés, népdal), [...] találkozhatnak.” (NAT).

Felső tagozaton az ötödik osztályos irodalom tananyag *“Család, otthon, nemzet”* (NAT) témakörében foglalkoznak mesékkel és mondákkal.

A köznevelés közoktatás keretein kívül is vannak a népmesék pedagógiai megközelítésével foglalkozó szakemberek, programok, irányzatok.

A pedagógiai szemlélet esetenként összefonódik a pszichológiai irányzattal, aminek legismertebb képviselője Boldizsár Ildikó, és az általa kidolgozott Metamorphoses meseterápia módszer, ami a mesékben rejlő kollektív tudás gyógyító hatására épül. *“A meseterápia a mesék tudatos használatát jelenti, az életút meséikkel való kísérését a fogantatástól a halál pillanatáig”* (Boldizsár, 2023. p.23.). A Metamorphoses meseterápiás módszernek pedagógiai vonatkozásai is vannak. Ez a gyökere például a Pompás napok módszertanának, melyet így fogalmaznak meg az alapítók: *“Módszertanunk célja, hogy az egységes és egylényegű kultúránk elemeit sodorjuk össze erős kötélle. Alapvető elvünk, hogy a népmese-foglalkozás központi eleme maga a népmese, tehát ebből indulunk ki, ehhez válogatjuk a népi játékokat, népdalokat, és nem fordítva.”* (Kormos - Deák-Zsótér, 2022. p.6.).

A népmese pedagógiai megközelítésének kiemelkedő alakja Bajzáth Mária, akinek nevéhez a Népmesekincstár - Mesepedagógia módszer kapcsolódik. *“A Népmesekincstár mesepedagógiai*

módszer lényege: rendszeresen ismétlődő mesemondás és mondókázás, a pedagógus közös játéka, tánca a gyerekekkel, amely minden résztvevő számára élményt és örömforrást jelent. Fontos szerepet kap még a mozgás, a kézművesség, az alkotás, a párbeszéd minden formája, az érzékszervek, az érzékelés fejlesztése; valamint kapcsolatteremtés a minket körülölelő világgal, a négy elemmel: földdel, vízzel, tűzzel és levegővel.” (Bajzáth, 2020. p.7.).

A Metamorphoses meseterápia, az ebből kiinduló Pompás Napok módszer, valamint a Népmesekincstár - Mesepedagógia a magyar népmeséket és más népek meséit egyaránt használja a foglalkozásain, azonban a hozzá kapcsolódó tevékenységeket – játékokat, mondókákat, dalokat –, a magyar néphagyományból merítik.

A Napra-forgó Műhely hagyománypedagógiai programjában – amit kolléganőmmel Szabóné Kaszás Villővel dolgoztunk ki – a komplex hagyományátadásra helyezzük a fő hangsúlyt, amiben szintén kiemelt szerepet kapnak a népmesék. Ebben a programban csak a magyar népmese- és mondakincsből válogatjuk a történeteket. Alkalmi foglalkozásainkon bábos - népzenei mesélés, vagy hangszerrel kísért éloszavas mesemondás formájában jelennek meg, de heti rendszerességű foglalkozásainkon is fontos szerepük van, amiről a dolgozatom végén részletesebben is írok. A foglalkozások témáit az évkörhöz igazítjuk, az egymáshoz kapcsolódó tevékenységek – népi játékok, népmesék, népdalok, mondókák, táncos mozgás és kézműves tevékenység – a magyar néphagyomány gazdag tárházából merítjük. Nagy hangsúlyt fektetünk a tevékenységek személyiségfejlesztő hatására, így a témafeldolgozást drámapedagógiai elemekkel színesítjük.

3. kép Napra-forgó bábos mese (fotó: Jarabin Kinga)

Ezeknek a módszereknek hangsúlyos közös jellemzője az éloszavas mesemondás, a másik fontos elemük meséhez kapcsolódó komplex tevékenység.

Népmese és zene kapcsolata napjainkban

Ahogy a mese a felnőttek szórakozásából átkerült a gyermekkultúra területére, a közvetítési formák is kezdtek átalakulni a képeskönyvek, a papírszínházak, popup könyvek... mind a gyerekek több csatornás befogadói módjához igyekeznek alkalmazkodni. De ez természetesen nem csak a nyomtatott kiadványokra vonatkozik, egyre többféle mediális közegben találkozhatnak a gyerekek népmesékkal. A színházi és filmes feldolgozások mellett ma már nem hagyhatjuk figyelmen kívül a digitális kultúra világát sem, ahol hangoskönyvek, vagy akár interaktív mesekönyvek formájában is találkozhatnak a gyerekek népmese feldolgozásokkal. Ezeknél a médiumoknak narratív és vizuális elemek mellett auditív, sőt akár motorikus hatások is megjelenhetnek. Ezeknek a médiumoknak többnyire az a célja, hogy minél színesebb, interaktívabb módon közvetítsék a mesét, a gyerekek minél több érzékszervét megmozgassák, amiben meghatározó szerepe van a zenének. A népmese és zene kapcsolatáról napjainkban szinte mindenkinek a Magyar népmesék rajzfilmsorozat ikonikus szignáljára először jut eszébe, pedig a népmesék és a zene összefonódása nagyon izgalmas téma, ezen a területen azonban olyan széles a paletta, hogy nehéz lenne rövid összefoglaló képet adni róla. Az előadóművészet területéről kiemelnék két, számomra hiteles előadót, Fabók Mariannt és a felvidéki Écsi Gyöngyit, akik az előadásaikban izgalmas és szerves módon alkalmaznak népzenei elemeket, de saját programunk, a Napra-forgó Műhely bábos előadásain is nagy hangsúlyt kapnak az népi hangszeres, élőzenés részletek.

4. kép Napra-forgó bábos mese népzene kísérettel (fotó: Szabó Hajna)

Pedagógiai szempontból is izgalmas ez a téma. A hagyományos dalbetétes mesék mintáján elindulva Bakacsi (2022) kísérletezett pedagógus hallgatókkal népmesék pedagógiai szempontú megzenésítésével, amit Zenei elemek a mesékben – népmesék feldolgozása zenével

című tanulmányában mutat be. *“Beszélt és zenei anyanyelvünk, ahogyan Kodály Zoltán népdalainkat nevezi, át vannak szöve mesés és mágikus elemekkel. Aki zenével foglalkozik, és azt a gyermekeknek is közvetíti, hamar eljut arra a felismerésre, hogy az éneklés és a mesélés elválaszthatatlan egymástól a gyermekek életében. Igazi csodát érhetünk el vele, ha a kettőt ötvözve tesszük”* (Bakacsi, 2022. p.27.).

Mivel viszonylag kevés tudományos írást találtam ebben a témában, érdemes lehet a terület további kutatásra.

Fábián Éva, korunk kiemelkedő mesemondó egyénisége

A népmesék eddigiekben áttekintett megközelítési módjai mind kapcsolódnak valamilyen módon Fábián Éva mesemondói eszköztárához, módszertanához, hiszen amellett, hogy kiemelkedő tehetségű, karizmatikus előadóművész, pedagógusként nagy tudatossággal alkalmazza az élőszavas mesemondásban rejlő pedagógiai lehetőségeket, bukovinai székely gyökereinek hatása miatt pedig folklorisztikai szempontból is érdekes és különleges mesemondó egyéniség.

Mivel a dolgozatomban elsősorban mesemondására fókuszálok, most ennek főbb sajátosságait tekintem át, amivel két tanulmányban is foglalkozik Dala (2021) és Németh (2023). Ezekben az írásokban a Hagyományok Háza programjaihoz kapcsolódó mesemondási alkalmak alapján mutatják be mesemondói eszköztárát, ezekből emelek most ki néhány gondolatot.

“A mesemondó személyisége sokféle módon kifejeződik meséjében ez nem csak nyelvi készségtől, hanem mentalitástól is függ [...]. Fábián Éva minden meséjén átsüt a kedvesség és szereplői – nem véletlenül – dalos kedvűek [...] A humor [...] Fábián Éva derűs személyiségéből fakad, ráadásul ez is elengedhetetlen eszköze a hallgatói figyelem fenntartásának, különösen gyerekcsoportoknál.” (Dala, 2021. p. 33.-36.). Saját bevallása szerint jobban szeret gyerekeknek mesélni, de a felnőtt hallgatóságot is könnyen elvarázsolja.

“Fábián Éva kimondottan alkotó karakteres kreatív mesemondó. Meseváltozataiban vannak kisebb az alkotás lendületében a mese mondói szituáció itt és mostjában megszülető improvizatív elemek eltérések egy régi gyűjtéstől egy olvasott mesétől vagy önmaga régebbi változataitól” (Dala, 2021. p. 45.).

5. kép Fábíán Éva mesél a Hagyományok Házában (forrás: Hagyományok Háza)

“Karizmatikus művészi teljesítményével és meséinek, nyelvezetének folklorisztikai hitelességével is kitűnik, [...] a mesemondói hagyomány, a magyar folklór, az egész népi kultúra bizonyos tartalmi és mentalitásbeli elemeinek megismertetésére és megszerettetésére olyan egyedi, de mégis követhető fogásokat alakított ki, melyeket szeretnénk a kedves olvasók figyelmébe ajánlani.” (Németh - Dala 2023. p. 32.).

Ezekben a tanulmányokban – bár sok pedagógiai vonatkozásuk van – a fő hangsúly előadói egyéniségére és folklorisztikai sajátosságaira került, hiszen az általuk bemutatott mesemondási helyzetekben előadás jelleggel, vagyis alkalmi csoportokkal, ismeretlen gyerekekkel találkozik a mesemondó.

A jelenlegi kutatásban egy olyan csoportban figyelem meg Fábíán Éva mesemondásának pedagógiai vonatkozásait az Óbudai Népzenei Iskolában, ahol heti rendszerességgel komplex foglalkozáson, állandó csoporttal, vagyis ismerős gyerekekkel dolgozik, így a mesemondások egy pedagógiai folyamat részeként értelmezhetők.

2. A kutatás keretrendszere

Úgy gondolom, az eddigiek alátámasztják, hogy Fábián Éva munkássága, pedagógiája – azon belül különösen az élőlávás mesemondás pedagógiai alkalmazása – sok szempontból egyedi és példaértékű, melynek megismerése hasznos és szemléletformáló lehet más pedagógusok számára is. Ezért választottam kutatási témának módszereinek és pedagógiai szemléletének bemutatását. A kutatás helyszínéül az Óbudai Népzenei Iskolát választottam, ahol heti rendszerességgel vezeti a népzenei előképző foglalkozásokat. Az alábbiakban bemutatom az intézmény és a foglalkozások legfontosabb jellemzőit.

2.1. Intézményi háttér – az Óbudai Népzenei Iskola

A dolgozatban bemutatott foglalkozások intézményi háttérének megismeréséhez röviden áttekintem az Óbudai Népzenei Iskola intézményi rendszerben betöltött helyét, szerepét és történetét, az intézmény honlapján található adatok alapján (ONI).

Az iskola alapfokú művészetoktatási intézményként 6–22 éves korú növendékek zenei oktatásával foglalkozik, az pedagógiai programját és oktatási tevékenységét az Alapfokú Művészetoktatás Alapprogramja³ határozza meg. *“Az alapfokú művészeti iskola feladata, hogy kibontakoztassa a művészi képességeket, fejlessze a művészi tehetségeket, igény esetén felkészítsen szakirányú továbbtanulásra.*

Az alapfokú művészeti iskolának legalább hat és legfeljebb tizenkettő évfolyama van, amelynek keretei között az oktatás előképző, alapfokú és továbbképző évfolyamokon, zeneművészet, képző- és iparművészet, báb- és színművészet, táncművészet, cirkuszművészet ágakban folyhat.”

A Zeneművészeti ágon klasszikus zene, népzene, jazz zene, elektroakusztikus műfaj közül választhatnak a növendékek. A népzenei műfaj példaadó bázisintézménye az Óbudai Népzenei Iskola. A népzeneoktatás metodikájának, módszertanának mai formája, valamint az alapprogramban megtalálható speciális szabályozása az itt folyó félévszázados pedagógiai munkának köszönhetően alakult ki. A következő néhány bekezdésben történetét, és pedagógiájának alapjait tekintem át.

“A népzene – és az egész népi műveltség csodája az, hogy egyszerre ad örömet a kis gyerekeknek, kihívást a kiskamasznak és egész életén át vigaszt a felnőttnek. Ezért adhat a gyerekeknek hiteles és egyben követendő mintát a felnőtt zenélése, alkotása, és ezért érezheti saját teljesítményének a minta követését a gyerekek.” (Juhász, 2020. p. 5.).

³ a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. tv. 7.§ (1) h) pontja és 16.§

Országos és európai szinten is egyedülálló intézmény az Óbudai Népzenei Iskola, ahol éppen 50 évvel ezelőtt indult el a magyarországi népzeneoktatás.

Kodály és Bartók munkásságának, valamint a táncházmozgalom elindulásának hatására 1975-ben Till Ottó, a III. kerületi Mókus utcai Zeneiskola igazgatója önálló népzenei tagozatot indított Béres János furulyaművész kezdeményezésére. Eleinte három hangszeren, furulyán, cimbalmon és citerán lehetett tanulni. 1990-ig Béres János vezette a népzenei tagozatot, majd nyugdíjba vonulása után Kobzos Kiss Tamás vette át, ekkor vált önálló alapfokú művészeti iskolává az addigi népzenei tagozat Óbudai Népzenei Iskola néven. Kobzos Kiss Tamás 25 éven át vezette az intézményt, ez az időszak az egész magyarországi népzeneoktatás szempontjából meghatározó jelentőségű volt. Ezalatt épült ki az intézményi struktúra az alapfoktól az egyetemig.

“Kezdtedben kézenfekvő módon a szép múltú magyar zeneoktatás hagyományos eszközeivel történt a tanítás, aztán egyre inkább teret kapott az a módszer, ahogy a tanárok legtöbbje is elsajátította a hangszertechnikai fogásokat: a mestertől közvetlen úton, illetve hangfelvételek segítségével. [...] Hamar kiderült: a gyerekek hallás után sokkal bonyolultabb dallamokat is eljátszanak azoknál, amelyeket kottából próbálnának megtanulni.” (Kobzos Kiss, 1999. p. 161.).

6. kép Furulyaóra az Óbudai Népzenei Iskolában (forrás: Óbudai Népzenei Iskola)

Az intézmény 1982-től 2012-ig, harminc esztendőn keresztül egy Nagyszombat utcai bérház földszinti helyiségeiben működött. 2012-ben került igazán méltó helyre, amikor egy ideális méretű, és céljaira átalakított épületbe költözhetett Óbuda központjába, a művészeti, kulturális szempontból jelentős Krúdy-negyedbe. 2015-ben, Kobzos Kiss Tamás halála után a jelenlegi igazgató, Szerényi Béla vette át az iskola irányítását, aki nagy hangsúlyt fektet az anyanyelvű

kultúra egészének átadási rendje, folyamata és annak módszertani fejlesztésére. Az ő kezdeményezésére indult útjára a Kismuzsika program is, aminek célja, hogy a gyerekek minél kisebb korban, már az óvodában megismerkedjenek zenei anyanyelvünkkel és a népi hangszerekkel.

Az intézményben mára már a magyar nyelvterület szinte minden népi hangszerén lehet tanulni: furulya, citera, duda, tekerő, koboz, tamburafélék, népi vonós hangszerek, cimbalom.

A hangszeres órák mellett népi éneket, valamint szolfézst, népzenei ismereteket, zeneelméletet, néprajzot is tanulhatnak a növendékek.

Ez az iskola “gyűjtőhelye azon családoknak, amelyek fontosnak érzik, hogy a gyermekeik megismerkedhessenek ezzel a kultúrával. Csodálatos hely ez annak a nem túl népes, de annál markánsabb rétegnek, mely szeretettel ragaszkodik ehhez a kultúrához és a magyar népzenehez. Örömeinket leljük ezekben a csodálatos énekekben, melyeket kár lenne könyvekbe zárva, penészes polcokon raktározni. Sokkal szebb, amikor a gyerekek a szájukra veszik.” (Grozdits, 2013. p. 89).

Mivel Óbudai Népzenei Iskola állami finanszírozású alapfokú művészetoktatási intézmény, ugyanazok a szabályok és keretek vonatkoznak rá, mint bármelyik másik zeneiskolára.

Évente körülbelül 220–230 növendék jár az intézménybe, elsősorban általános iskoláskorú gyermekek, de 22 éves korig bárki bekapcsolódhat a tanulásba.

“Az Óbudai Népzene Iskolába is – más művészeti intézményekhez hasonlóan – 6–8 évesen kerülnek a növendékek, és 20–22 éves korukig (sok esetben még tovább) a közösség tagjai maradnak. Azonban a 6–8 éves gyerek tevékenységének színtere a mese, a mozgás és az ének ebből alakulnak ki azok a gondolati sémák, amelyek a tudatos tanuláshoz nélkülözhetetlenek! [...] Iskolánk gyakorlatában ezért kiemelt szerepe van a mesének a népi játéknak mozgásnak, amelyet szakképzett néptánc oktató óvodapedagógusok biztosítanak.” (Szerényi, 2020. p. 20.).

7. kép Az iskola dolgozói (2024.) (forrás: Óbudai Népzenei Iskola)

Az iskolában a magyar népzenei élet olyan meghatározó személyiségei oktattak, mint Bodza Klára, Budai Ilona, ifj. Csoóri Sándor, Lányi György, Havasréti Pál. A jelenlegi tantestület tagjai között is négyen a Magyar Művészeti Akadémia népművészeti tagozatának tagjai: Fábíán Éva, Szerényi Béla, Jánosi András és Juhász Zoltán. Az egykori és jelenlegi tanárok között többen kaptak Kossuth-díjat, a fiatalabb tanárok között Junior Prima-díjasok is vannak.

“Jaj nekünk, ha csak lecke válik a népdalból, s nem tudjuk mögéje varázsolni még a tanteremben is azt a sokszínű életet, amely ezt létrehozta és évszázadokon át életben tartotta.” (Barsi, idézi Kobzos Kiss, 1998). Az iskola munkaközössége már fél évszázada dolgozik sikerrel azon, hogy az anyanyelvű kultúrát továbbra is élő formában adja tovább a felnövekvő generációknak.

8. kép Kamaracsoport a zeneiskolában (forrás: Óbudai Népzenei Iskola)

Összefoglalva tehát az Óbudai Népzenei Iskola főbb pedagógiai elvei a következők:

- A hagyományos anyanyelvi elsajátítási mód, a mintakövetés lehetőségének megteremtése az életkori sajátosságoknak megfelelően
- A tanár-diák viszony helyet a mester-tanítvány reláció kialakítása
- A közösségi tanulás meghatározó szerepe, vegyes korosztállyal
- Az első években inkább a “szemlélődés”, befogadás az elsődleges. A gyerekek életkori sajátosságait figyelembe véve az első években a játék-mozgás-ének-mese kerül előtérbe
- Az évkörhöz igazodó tananyagszervezés, az anyanyelvű kultúra teljességének közvetítésével

2.1.1. Népzenei előképző foglalkozások

Az iskolába beiratkozó gyerekek először az előképző foglalkozásokon ismerkedhetnek a zenei anyanyelv és az anyanyelvű kultúra alapjaival. Mivel a népzenei előképző foglalkozások az alapfokú művészetoktatás állami rendszerében zajlanak, tehát a foglalkozások kereteit az Oktatási Hivatal dokumentumai szabályozzák, elsősorban az alapfokú művészetoktatás alapprogramja, azon belül a népzeneire vonatkozó 2. számú melléklet. A foglalkozások cél- és feladatrendszerét az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programja határozzák meg, a népzeneoktatásra vonatkozó speciális szabályozás figyelembevételével. Ennek megfelelően a zeneiskolai oktatás első két évében vesznek részt a növendékek a népzenei előképzőn, a foglalkozások heti óraszámja 2x45p, ami összevonva, heti egy alkalommal másfél órás foglalkozást jelent.

Bár foglalkozások alapvető céljait, feladatait és kereteit az művészetoktatási intézményekre vonatkozó állami szabályozás dokumentumai határozzák meg, az intézmény különleges pedagógiai programja miatt bizonyos területeken speciális szabályok vonatkoznak rá. Az oktatási formák részben eltérnek a klasszikus zeneiskolákétól, hogy a foglalkozások módszertanilag igazodjanak a népzeneoktatás sajátosságaihoz, ami bizonyos fokú módszertani szabadságot jelent. A következő néhány bekezdésben kiemelem ezeket a sajátos módszertani elemeket.

- **Tananyagtartalom**

A foglalkozások tartalmi keretét a hagyományos évkör jeles napjai és ünnepi időszakai adják, ezek köré rendeződnek a tananyagtartalmak és a készség-, képességfejlesztés. Az egész zeneiskolára jellemző ez az évkörhöz igazodó tananyagszervezés, azonban az előképző foglalkozásokon érvényesül a legmarkánsabban, hiszen itt minden tevékenység tematikusan kapcsolódik valami módon az adott időszak hagyományaihoz.

- **Módszerek, munkaformák**

A foglalkozások módszertanának legfontosabb sajátossága a cselekedtetve tanulás, vagyis minden fejlesztő tevékenység és ismeretátadás a gyerekek aktivitásán keresztül valósul meg. A hagyományos átörökítés mintájára az ismeretanyag közvetítésének módja az utánzás, mintakövetés és a hallás utáni tanulás.

Szintén fontos módszertani elem, hogy a foglalkozásvezetők maguk is részt vesznek a tevékenységekben, vagyis nem kívülről és felülről, hanem belülről, partnerként irányítják a

folyamatokat. Különleges sajátossága a foglalkozásoknak az élőzene jelenléte, ami a gyerektáncházas tapasztalatokban gyökerezik.

- **Életkor**

A törvényi szabályozás alapján az előképző elsősorban a 6–10 éves korosztályt érinti, de az intézmény és a foglalkozások sajátossága a családok bevonására törekvő szemléletmód, ami a hagyományos családon belüli átörökítés, Sándor (2024. február 23.) előadásában elhangzott meghatározása szerint „*enkulturációs tudásátadás*” közegének megteremtését segíti. A klasszikus oktatási gyakorlattal szemben, ahol a gyerekek korosztályonként szétválasztva tanulnak, itt inkább a családias légkör megteremtése hangsúlyos. Ennek eredményeként gyakran kisebb testvérek is részt vesznek a foglalkozásokon. Mivel a tananyag a kisiskolás korosztály életkori sajátosságaihoz igazodik, a kisebbek fokozatosan nevelődnek bele a tevékenységekbe, akár csak a hagyományos paraszti közösségekben.

- **Népművészet-pedagógia**

Ahogy a fentiekből látható a népművészet oktatás egy nagyon speciális pedagógiai terület, ami még nincs kiforrott didaktikai fogalomkészlete, a hagyományos definíciók pedig szűkös keretet adnak a folyamatok leírásához.

A foglalkozásokon alkalmazott pedagógiai szemlélet alapja az élmény – komplexitás – cselekedtetés hármassága, valamint a tanulóközpontú szemléletmód a tananyagközpontúság helyett. Ezek az alapelvek sok szempontból rokonságot mutatnak a reformpedagógiai irányzatokkal – a komplex szemléletmód a Waldorf, a cselekedtetve tanulás a Montessori, az élmények fontossága a Rogers pedagógiában jelenik meg hangsúlyosan –, azonban a népzeneoktatás ezektől függetlenül a néphagyományból táplálkozik.

Mindezek alapján már látható, hogy a dolgozatomban bemutatott foglalkozások az alapfokú művészetoktatáson belül egy speciális irányt képviselnek, ami sokféle pedagógiai innováció lehetőségét rejt magában, ezért kutatásomban ezeket a sajátosságokat vizsgáltam részletesebben.

2.2. Fábíán Éva, az előképző foglalkozások vezetője

Kutatásom esettanulmány, mintája a népzenei előképző foglalkozások vezetője, Fábíán Éva, akinek pedagógiai, módszertani munkáját vizsgálom a kutatási folyamat során. Az alábbiakban röviden bemutatom életrajzának a kutatás szempontjából meghatározó mozzanatait.

9. kép Fábian Éva portréképe
(forrás: Magyar Művészeti Akadémia)

A Tolna megyei Győrén született, bukovinai székely családban.

Óvónői tanulmányait a Szekszárdi Óvónőképző Szakiskolában, majd a Budapesti Tanítóképző Főiskolán végezte, az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán hagyományismeret oktató végzettséget szerzett.

Érden, majd Angyalföldön dolgozott óvónőként. 1999 óta az Óbudai Népzenei Iskola, népi ének tanára.

A Kalamajka zenekar, valamint az Egyszólam Együttes énekes-gardonos mesemondójaként meghatározó szereplője a táncházmozgalomnak. A Kalamajka zenekarral a Belvárosi Ifjúsági Házban, majd az Aranytíz Művelődési Házban vezetett gyerektáncházakat, az Egyszólam Népzenei Tábor egyik alapító oktatója.

A Hagyományok Házával az intézmény indulása óta együttműködve a népi ének és a népmese tanfolyamok oktatója, a Találkozás a néphagyománnyal gyermekprogram rendszeres közreműködője.

2023. óta a Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti tagozatának levelező tagja.

2.3. A kutatás jellemzői

A kutatás módszerei

Kutatásomban a téma jellegéhez legjobban illeszkedő kvalitatív stratégiát választottam, ezen belül a dokumentumelemzés, a filmelemzés és a megfigyelés módszereit alkalmaztam.

A dokumentumelemzés során másodlagos forrásokat használtam, Fábian Évával készült publikált interjúk tartalomelemzését végeztem, amit kiegészítettem két portréfilm elemzésével.

A megfigyelésnek két formáját alkalmaztam a kutatásban, először strukturálatlan megfigyelés során vizsgáltam a foglalkozások meghatározó jellemzőit és főbb módszertani sajátosságait, később ezekre építve strukturált megfigyelést is végeztem, melyhez a dokumentumelemzés alapján állítottam össze a szempontokat.

Kutatási kérdések

Kutatásom kezdetén az alábbi kérdéseket fogalmaztam meg:

- Hogyan épül be az élőszavas mesemondás a heti rendszerességű népzenei előképző foglalkozások menetébe?
 - Hogyan illeszkednek a foglalkozások az alapfokú művészetoktatás cél- és feladatrendszerébe?
 - Milyen sajátos elemek, pedagógiai módszerek jelennek meg a foglalkozásokon?
- Milyen pedagógiai lehetőségek rejlenek a népmesék hagyományos előadásmódjában?
 - Mik az élőszavas mesemondás fő pedagógiai vonatkozásai Fábíán Éva szemléletében?
 - Hogyan jelennek meg ezek a szempontok és a hagyományos élőszavas mesemondás sajátosságai a foglalkozásain?
 - Hogyan közvetít néphagyományhoz kapcsolódó ismereti tartalmakat a mesemondással?

A kutatás felépítése

A kutatási kérdések megválaszolásához több egymásra épülő szakaszban végeztem a kutatást. Az első kérdésre, az első szakaszában a strukturálatlan megfigyeléssel és a szabályozási dokumentumok áttekintésével kerestem a választ.

A második kérdés első részkérdésének megválaszolásához a dokumentumelemzés módszerét, a publikált interjúk tartalomelemzését és a portréfilmek elemzését alkalmaztam.

A második kérdés többi részét a strukturált megfigyelés alapján igyekeztem megválaszolni a kutatásom harmadik szakaszában.

1. ábra A kutatás szakaszai (saját ábra)

3. Az eredmények bemutatása

A kutatás első időszakában a fő kutatási kérdésem az volt, hogy hogyan épül be az élőszavas mesemondás a heti rendszerességű népzenei előképző foglalkozások menetébe, hogy milyen sajátos elemek, pedagógiai módszerek jelennek meg a foglalkozásokon, illetve arra is kitékintettem, hogy az alapfokú művészetoktatás keretrendszerébe hogyan illeszkednek a foglalkozások.

2024. tavaszán 4 alkalommal – két márciusi, egy áprilisi és egy májusi időpontban – vettem részt megfigyelőként a foglalkozásokon, ahol strukturálatlan formában figyeltem meg a népzenei előképző felépítését, és módszertanának főbb elemeit. A megfigyeléseimet összevetettem a zeneiskolai előképzők követelményrendszerét tartalmazó dokumentumokkal, illetve klasszikus zeneiskolai előképzők tanmenetével, így ebben a szakaszban inkább a zenei nevelés szempontjai kerültek előtérbe.

Ebben az időszakban elsősorban a foglalkozások tevékenységrendszerét figyeltem meg, ami alapján megállapítottam, melyek azok a mozzanatok, amik az Óbudai Népzenei Iskola előképző foglalkozásainak sajátos, különleges elemeinek tekinthetők.

Kutatásom első szakaszának az eredményeit bemutathattam a VII. Művészetpedagógiai Konferencián és annak tanulmánykötetében. Az alábbiakban röviden összefoglalom a megállapításaimat.

3.1. A foglalkozások felépítésének, módszertani különlegességeinek megfigyelése

A megfigyelés négy alkalma alatt arra jutottam, hogy szabályozási dokumentumokban meghatározott cél és feladatrendszernek és követelményeknek megfelelnek a foglalkozások. A fő fejlesztési területek, – mint a zenei élményanyag gyűjtése, a zenei készségek megalapozása, az éneklési készség fejlesztése, ritmikai, dallami ismeretek és készségfejlesztés, valamint a hangszerválasztásra való felkészítés – a foglalkozásokon változatos, sokszínű tevékenységekben jelenik meg. Mindezek a gyerekek számára az életkori sajátosságaiknak megfelelő élményeken keresztül fejtik ki a fejlesztő hatást. Egy területe van a zenei nevelésnek, ami – a klasszikus szolfézs előképzőkhöz képest – ezeken a foglalkozásokon kimarad, az a szolmizáció és zenei írás-olvasás alapozása. Ennek kimaradását azonban indokolja az intézmény sajátos módszertani szemlélete, ami alapján a növendékek eleinte hallás után tanulják a zenét, a kotta csak kiegészítő segédeszközként jelenik meg a későbbiekben.

A foglalkozások szervezése, felépítése is részben eltér a klasszikus zeneiskolák hasonló foglalkozásaitól. A tevékenységek nagy része mozgásban valósul meg, ehhez igazodik a terem

elrendezése: a székek a szélén félkörben helyezkednek el, így középen egy nagy szabad tér ad lehetőséget a változatos mozgásra.

A foglalkozások felépítése:

- Köszöntés, hangulati bevezető, játékos beéneklés – körben, bemelegítő mozdulatokkal
- Jeles napokhoz kapcsolódó mondókák, rigmusok (ritmusgyakorlatokkal) – körben tapssal, vagy más ritmikus mozdulatokkal
- Jeles napokhoz kapcsolódó dalok megismerése – egyszerű mozgással kísérve
- Énekes, mozgásos népi játékok – az életkori sajátosságokhoz legjobban illeszkedő tevékenységként a foglalkozások gerincét adják
- Tánc előzenére
- A táncot kísérő hangszer(ek) megismerése – szőnyegre ülve
- Élőszavas mesemondásba építve a tanult mondókák, dalok gyakorlása, ismétlése – szőnyegen ülve

A tevékenységek szervesen kapcsolódnak egymáshoz, a szervezés fontos szempontja, hogy a következő szakaszba való átmenet gördülékeny legyen, lehetőség szerint minél kevesebb irányítással és idővel járjon, ennek eredményeként a foglalkozás változatos tevékenységei egy szinkretikus egységként értelmezhetők.

2. ábra A népzenei előképző komplexitása (saját ábra)

A foglalkozásoknak van néhány olyan sajátossága, ami nem része a szabályozási dokumentumok szerinti alapkövetelményeknek, hanem azokon felül bővíti és színesíti az előképzők eszköztárát és a gyerekek ismereteit.

- Évkörhöz kapcsolódó tananyagszervezés
- Élőzene változatos népi hangszerekkel
- A táncos mozgás, a zene és a tánc természetes kapcsolatának megtapasztalása
- Az előszavas mesemondás

Ezek a sajátosságok egymással szoros kapcsolatban állnak, egymást erősítve, támogatva, a foglalkozások élményszerűségét és fejlesztő hatását egyaránt segítik.

Vegyük sorra ezeket az elemeket kicsit részletesebben!

Az évkörhöz kapcsolódó tananyagszervezés alapján foglalkozások tematikusan mindig egy adott jeles nap, ünnepi időszak mozzanataira épülnek. Ehhez kapcsolódnak a foglalkozáson megjelenő népi játékok, mondókák, dalok, táncok és a meseválasztást is ez határozza meg. A fő témák ősszel a szüret, a pásztorünnepek, Márton és Erzsébet nap, télen advent, karácsony, vízkereszt, szent Antal nap, gyertyaszentelő Boldogasszony napja, Bálint nap, farsang, tavasszal pedig nagybőjt, meleghozók, virágvasárnap, húsvét, fehérvasárnap, pünkösöd. Az évkörhöz kapcsolódó tevékenységek nagy része mozgásban valósul meg, ami nagyban segíti az ismeretek rögzülését.

Minden foglalkozáson megjelenik az élőzene többféle tevékenységben is. A résztvevő zenészek kísérik az énekes népi játékokat – segítve a tiszta éneklést – a táncot, és alkalmanként a mesélésben is szerepet kapnak. A tánc után a muzsikások mesélnek is a hangszereikről, a gyerekek számára érthető és érdekes módon mutatva be azokat. Ebbe az együttműködésbe bekapcsolódnak a hangszeres tanárok és a nagyobb növendékek egyaránt. Mindez nagymértékben segíti a hangszerválasztást, hiszen mind a hangszereket, mind az oktatókat megismerik az előképzős gyerekek. A nagyobb növendékek muzsikája is motiválóan hat, amit gyakran meg is erősít Fábíán Éva: *“Néhány éve még ő is ide járt az előképzőbe, most meg már milyen ügyesen muzsikál.”* - szokta mondani a gyerekeknek.

10. kép Hangszerbemutató az előképzőn
(forrás: Kismuzsika)

Tartalmi és módszertani specifikumként kiemelhető, hogy minden foglalkozás élősavas mesemondással zárul, amiben a gyerekek interaktív módon részt vesznek. A mesébe beépítve megjelennek az aznap, vagy korábban tanult mondókák dalok, amit közösen többször elénekelnek, így az ismétlés, gyakorlás élményszerű módjaként része a foglalkozásnak.

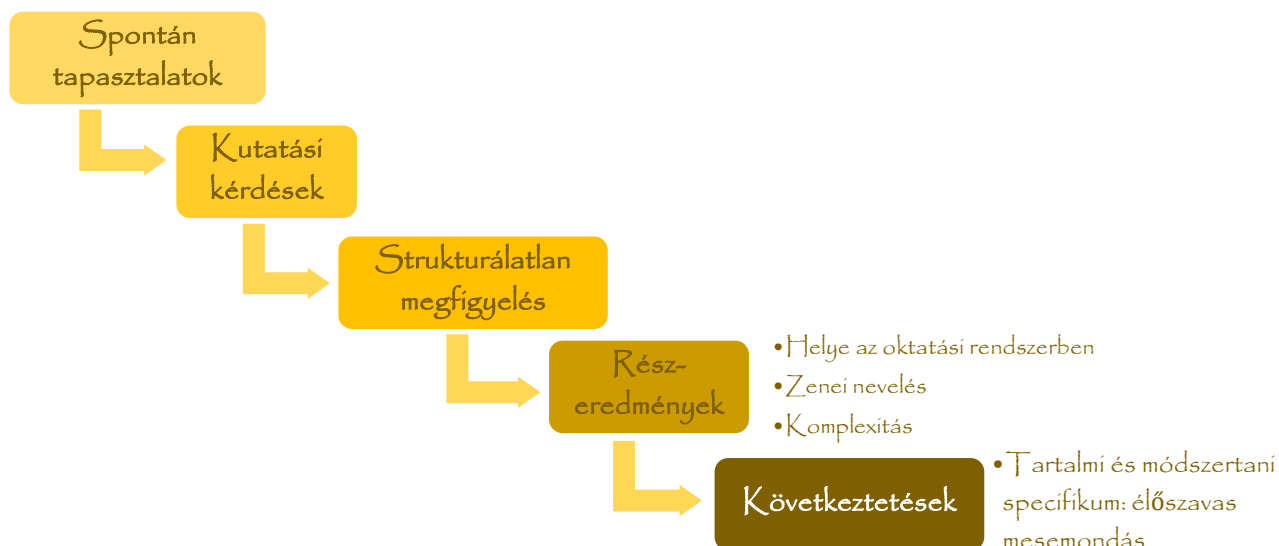
11. kép Mesemondás ütőgardonnal (forrás: Kismuzsika)

Az éneklés mellett további népi hangszerek is megszólalnak a mese közben, mint például a tilinkó, vagy az ütőgardon. A foglalkozásoknak ez a rész a legkülönlegesebb elem, ami leginkább eltér az alapfokú művészetoktatásban megjelenő hasonló foglalkozások eszköztáráról.

A tavaszi foglalkozások megfigyelése alapján tehát megállapítottam, hogy a népzenei előképzőn a tevékenységek változatossága, vagyis a komplexitás nagyon természetes és gördülékeny módon valósul meg, a foglalkozások egyes elemei szerves módon kapcsolódnak egymáshoz, ami élményt ad a gyerekeknek, segíti a fejlesztési és ismeretátadási célok megvalósulását.

A foglalkozások több eleme is alkalmas arra, hogy az érzelmi kapcsolódás lehetőségét adja a gyerekeknek, ami szintén erősíti a befogadási folyamat hatékonyságát. *“Az agykutatás eredményei csak a 20. században mutattak rá arra, hogy a “száraz” információközlés hatására az érzelmi háló szinte mozdulatlan marad. Ám ha valamit valóban átéltünk, és nem csupán megértünk, akkor az élmény az idegpályák összekapcsolódása által úgynevezett szinapszist alkotva raktározódik.”* (Uzsálné, 2021. p. 35).

Összességében arra jutottam a kutatásnak ebben a szakaszában, hogy a foglalkozások megfelelnek az alapfokú művészetoktatás, azon belül a népzenei ág cél- és feladatrendszerének, a fejlesztési célok a komplex tevékenységek során, életkorhoz illeszkedő élményeken keresztül valósulnak meg. A foglalkozásnak több különleges, sajátos eleme van, ezek közül a legmarkánsabb – más zenei foglalkozásoktól leginkább eltérő – az élősavas mesemondás.

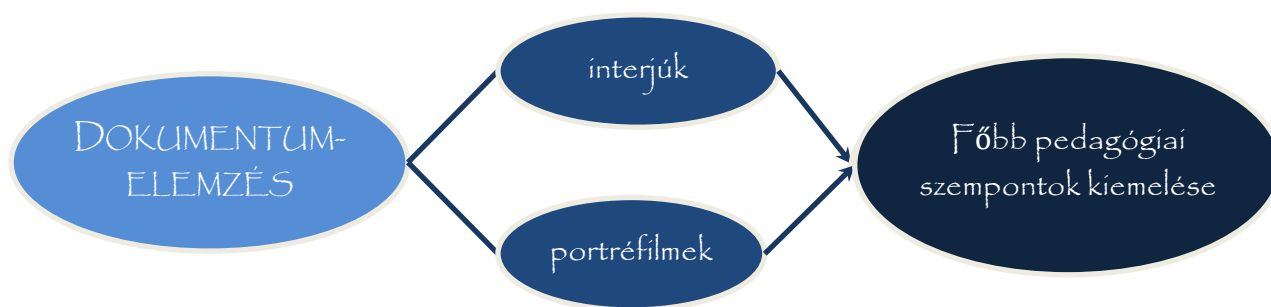

3. ábra A kutatás első szakasza (saját ábra)

3.2. Dokumentumelemzés

A kutatás következő szakaszában a megfigyelt módszertani sajátosságoknak a gyökerét kerestem Fábíán Éva életútjában, akinek mind előadóművészeti, mind pedagógiai elismertsége révén több interjú és portréfilm is készült életpályájáról. Úgy döntöttem, hogy interjúkészítés helyett – másodlagos forrásként – publikált interjúk és portréfilmek az elemzését választom munkásságának áttekintésére. Ebben a fejezetben Kóka Rozália: *A történelem országútján I.-II.* (2021), Grozdits Károly: *Dalban és mesében* (2013), Grozdits Károly: *Saját épülésedre és mások gyönyörűségére* (2015), Rosonczy-Kovács Mihály: *”Kicsi madár hogy tudsz élni?”* (2020), Varga Klára: *”Te a kereszt alatt leszel”* (2024) című írásokat, Fábíán Éva és Bereczkiné Dr. Záluszkai Anna ELTE Tanító- és Óvóképző Karán rögzített beszélgetését (2020) dolgoztam fel. Az interjúk mellett két portréfilmet, „*Én meg lettem Evacska!*” (2021), valamint a *Szerelmes földrajz* sorozat Fábíán Éváról készült epizódját (2024) tekintettem át a pedagógiai vonatkozásokra fókuszálva.

A dokumentumok feldolgozása során készült áttekintő táblázatok: interjúk tematikus, valamint forrás szerinti elemzése, az 1. számú mellékletben tekinthetők meg.

4. ábra A kutatás második szakasza (saját ábra)

3.2.1. Publikált interjúk tartalomelemzése

Az interjúk alapján nagyon szépen kirajzolódott a mese és a népdal, valamint az előadóművészet és a pedagógia egysége, aminek gyökere és fészke a bukovinai székely származású nagycsalád.

A Tolna megyei Györén nőtt fel, '45 után betelepített bukovinai székely családban. Édesanyja mindig énekelt, főleg a konyhában, így dalos közegben cseperedett fel. Édesapja szabómester volt, akinek műhelyében – mint a régi fonókban – összegyűlt a szomszédság, voltak köztük tősgyökeres helybeliek – ottmaradt sváb nemzetiségűek –, magyarok, valamint betelepített bukovinai székelyek és felvidékiek. Kislánként nagyon szeretett ebben a színes környezetben üldögegni, és hallgatni a történeteket. Óvónői hivatása is itt indult, amikor a szomszéd faluból, Izményből átment az óvónő ruhát varratni, és néhány alkalommal elvitte magával a kislányt az izményi óvodába. Rendszeresen nem járhatott, az utazás miatt, de ez a néhány élmény elég volt ahhoz, hogy már kisgyerekként elhatározza, hogy felnőtt korában óvónéni lesz.

Zeneiskolába Mázára járt a bátyjával, ahol a szolfézs volt a kedvence, amit élete egyik meghatározó pedagógusa Volkl Valéria ("Vali néni") tanított.

Iskolás korában meghatározóak voltak a népdalversenyek, ahol egy pedagógus javaslatára nem az iskolai énekkönyvből, hanem a falusi öregektől tanult a dalokat. Édesapja nagybátyja – Fábián Marci bácsi – jó nótás ember volt, tőle tanult sok szép bukovinai székely nótát, hangrögzítő híján hallás után.

Még általános iskolásként bekerült az izményi, majd az egyesített Tolna megyei hagyományörző csoportba, akikkel megnyerték az 1977-78-as "Repülj Páva" vetélkedőt. *"Az egyik kis öreg mondta ennek kapcsán, hogy megmutattuk végre a világnak, hogy kik vagyunk, s már emelt fővel járhatunk."* (Grozdzits, 2013. p.31.).

Bukovinai székely identitása azonban csak később, a számára sorsfordító Kóka Rozália által szervezett táborban erősödött meg, ahol igazán megismerte és megértette ősei történetét.

Itt ismerte meg az akkori Mákvirág, későbbi Kalamajka együttes muzsikusait, köztük férjét, Dövényi Pétert. Velük indult az akkoriban kibontakozó táncházmozgalomhoz kapcsolódó népi énekes előadói útja.

Érdre, majd Budapestre kerülve a Kalamajka együttesel kapcsolódott be a táncmuzsika életbe, és óvónőként hamarosan rábízták a gyerektáncmuzsikák vezetését. Itt kezdett el formálódni az a pedagógiai szemlélet, amit dolgozatomban bemutatok. A táncmuzsika egyik meghatározó együttesében: Halmos Bélával, Nagymarosy Andrással, Petrovits Tamással, Dövényi Péterrel, Berán Istvánnal énekelt és muzsikált együtt. 1979-ben átvették a Muzsikástól a Molnár utcai Belvárosi Ifjúsági Házban működő táncmuzsikát, ahol az ő feladata lett a gyerektáncmuzsikák vezetése. Nem táncosként, hanem pedagógus szemlélettel alakította ki ezeknek a foglalkozásoknak az életkori sajátosságoknak megfelelő felépítését, amiben helyet kapott a tánc mellett a népi játék, az éneklés mondókázás és a mese is.

A Kalamajka mellett az Egyszólam együttesnek is tagja lett, ebben az együttesben népzenei egy különleges és archaikus területével, pásztorzenével foglalkoznak zenésztársaival, Berecz Andrással, Juhász Zoltánnal és Sáringer Kálmánnal. Hozzájuk kapcsolódik az Egyszólam tábor is, melynek nagy jelentősége a kezdetektől fogva meghívott adatgyűjtőknek is köszönhető. Ezek a táborok szintén sok módszertani elemmel gazdagították pedagógiai munkáját. *“Ebben a táborban az a nagyon nagyszerű, hogy egy hetet éjjel-nappal együtt lehetünk azokkal az öregekkel, akiktől tanulhatunk.”* (Rosonczy-Kovács, 2020). A Kalamajka és az Egyszólam együttes tagjaival a magyar nyelvterület szinte minden részét bejárták, és gyűjtöttek az idős adatgyűjtő mesterektől. Ezt a közvetlen kapcsolatot – ameddig csak van rá lehetőség –, nagyon fontos tevékenységnek tekinti a népzenei, néphagyománnyal foglalkozó emberek számára. Másként szólal meg egy dallam, ha az előadónak van hozzá személyes kapcsolódása az adatgyűjtő és a környezet megismerésével.

Mindezzel párhuzamosan mesemondóként is egyre több helyen megfordult, amiben Berecz Andrásnak kulcsszerepe volt. Hallotta, ahogy a gyerekeknek mesél, és ha ő nem tudott egy-egy mesélési alkalmat elvállalni, Évikét ajánlotta. Azután már szájról-szájra terjedt a híre egyre több helyre hívták mesét mondani, és ő ment is szívesen, így a Kárpát-medence számos településén megfordult már, mint “mesemondó néni” - ahogy magát szokta nevezni.

Meghatározó szerepet játszik az életében az Óbudai Népzenei Iskola, ahol 25 éve kezdett el tanítani. *“Amióta ott dolgozom, nem is merem kimondani, hogy „megyek dolgozni”, mert nem érzem munkának.”* (Grozits, 2013. p.31.). A népi ének és az előképző foglalkozások vezetése

mellett gardont is tanít. *“Csodálatos hely ez annak a nem túl népes, de annál markánsabb rétegnek, mely szeretettel ragaszkodik ehhez a kultúrához és a magyar népzenehez.”* (Grozdits, 2015. p. 89).

A gyerektáncházban kialakított módszernek sok eleme tovább él ezeken az előképző foglalkozásokon, hiszen itt is megjelenik a népi játék, az énektanulás a hangszeres zene és a tánc mellett heti rendszerességgel az élőszavas mesemondás is.

A meghatározó pedagógiai szempontok kiemelése

A fentiekből szépen kirajzolódik az előadóművészet és a pedagógia párhuzamos jelenléte, valamint az is jól látható, hogy Fábián Éva életében, így pedagógiájában is az éneklés és a mese elválaszthatatlan szerves egységben van jelen. A művészeti nevelés két iránya, a művészettel nevelés és a művészetre nevelés egyaránt jelen van a pedagógiai munkásságában. A kettő elkülönítését Kiss (2010) tanulmánya alapján így értelmezem: a művészettel nevelés *„Olyan művészeti nevelést értünk alatta, ami a művészetet a személyiségformálás eszközeként használja”* (Kiss, 2010. p. 23.). A művészetre nevelés *„lényeges jellemzője, hogy a művészetet elsősorban mint kulturális értéket fogja fel, amelynek kultúráközvetítés a funkciója. Nagy szerepe van benne a hagyományoknak és a hagyományok ápolásának, a hagyományos értékeknek. Itt a művészet maga az érték, amire ez a tevékenység törekszik.”* (Kiss, 2010. p. 25.). Fábián Éva az előképző foglalkozásokon a kulturális anyanyelv alapjait adja át a népzenevel ismerkedő kis növendékeknek, akik bár nem biztos, hogy a művészi pályát választják, mégis fontos műveltségi, művészeti alapokat kapnak az életükhöz. Ugyanakkor számos korábbi tanítványát indította el a művészi életpályán, ők ma már maguk is Zeneakadémiát végzett népzeneészek, népdalénekesek, zenepedagógusok.

Pedagógiai szemléletének sok vonatkozását megtaláltam a beszélgetésekben, a továbbiakban ezeket fogom részletesebben áttekinteni, példákkal szemléltetni. Az interjúk alapján kiemelem Fábián Éva pedagógiai szemléletének, tanítási módszerének legfőbb elemeit, amiket az alábbiakban néhány tőle idézett gondolattal is alátámasztok.

- **Komplexitás**

A gyerektáncházak vezetése során alakult ki a változatos tevékenységek jelentőségének tapasztalata, amit az óvónői gyakorlata alapozott meg. Táncsal, mozgással sem lehet egy órán át lekötni a gyerekeket, főleg az óvodás korosztályt, ezért általában úgy épült fel egy-egy

foglalkozás, hogy játékkal indult, tánccal zárult, közte volt mondókázás, mese – énektanulással egybekötve –, játék és tánc váltakozva. *“Óvónőként tudtam, hogy egy óra nagyon hosszú az óvodás korosztálynak.”* (Varga, 2024). *“Ezért a táncórák egy órát is részekre kell osztani. A tánc maximum tíz-tizenöt perc, mert a kicsik még őszintén faképnél hagyják az embert, ha megunták. Ezért aztán meséltem is.”* (Grozdits, 2013. p.32).

Ezt a szemléletet vitte tovább az Óbudai Népzenei Iskola intézményes keretei közé is, ahol *“kialakult egy előkészítő csoport, ami pótolja számomra az óvodát. Mindenfelét csinálunk együtt, vannak játékok, tánc, mese.”* (Grozdits, 2013. p.33).

“...ezt a korosztályt régebben az elődöm, Karácsony Molnár Erika tanította népszokásokra és gyermekjátékokra. Én ötvöztem mindezt, és az évkör ünnepei mentén választom a tananyagot, az éneket, a mesét és a népi játékokat.” (Grozdits, 2015. p. 88.).

- A közösség szerepe

A néphagyomány legtöbb tevékenysége, így természetesen a mesemondás és a népdaléneklés is közösségi tevékenység volt. Ennek a közösségi élménynek a megélése a mai gyerekek számára is létfontosságú személyiségformáló lehetőség.

Az népi ének tanulás esetében is *“minél kisebbek a gyerekek, annál inkább híve vagyok annak, hogy csapatban (énekeljünk). Amelyiknek nagy a mellénye, az előbb-utóbb szépen megtalálja a helyét, az gyepőt kap a többiektől. Amelyik nem találja el a hangokat, vagy nem mer énekelni, az a többieknek a sodrásában egyszerűen lendületet kap.”* (Rosonczy-Kovács, 2020).

A közösség fontos nem csak Fábián Éva foglalkozásain, hanem az egész intézményben meghatározó.

- Meseválasztás

Mind a komplexitásnak, mind a közösségformálásnak fontos eszköze a mesemondás. A foglalkozásokon elhangzó mesék kiválasztásához nagy tudatosságra van szükség. Manapság már nagyon sokféle mesegyűjtemény elérhető a könyvpiacra, vagy akár az interneten, ezért nagy tudatosságra van szükség abban, hogy hova nyúlunk a meseválasztás során. Az eredeti gyűjtések nagyon hasznosak, mert azokban jobban átüt az élőszó ereje, varázsa. A székely mesékben nagyon fontos a képes beszéd, vagyis a képekben való fogalmazás. *“Azért szeretem jobban a néprajzi gyűjtéseket, mert nincs kigereblyézve a mese, a paraszt mesemondó élő*

stílusa jobban megmaradt benne, jobban lehet belőle táplálkozni, mint a feldolgozott meséket tartalmazó gyűjteményekből.” (Varga, 2024).

- A jeles napi szokások szerepe a meseválasztásban

A meseválasztás másik meghatározó szempontja az, hogy mikor meséljük a mesét. Az évkörhöz igazodó meseválasztással, vagy a mese epizódjainak az ünnephez igazításával – aktualizálásával – további pedagógiai tartalmakat közvetíthetünk a mesemondás során. Az sem elhanyagolható szempont, hogy az éppen aktuális időszak hangulatát megidéző mesébe a beleélés, átlényegülés is könnyebb a gyerekeknek.

Tavasszal a *“Klarisszáló Klarisszát⁴ mesélem, mert tavasz van benne, bele lehet építeni a tilinkó hangszert, a tilinkós énekeket, tehát tavasziassá lehet varázsolni most a hangulatot ezzel a mesével. [...] Nagyon szeretem a Parasztbibliából a húsvét évköréhez tartozó meséket. Jézus hogy menekült a katonák elől, miért áldott a fecske, miért termel a méhecske mézet nem csak vizet... Gyönyörű szép kis történetek vannak benne, tehát most így tavasszal húsvét előtt ezeket szedegetem elő. Az évkörnek megfelelő népszokásokkal együtt ezeket a meséket mesélem a gyerekeknek.”* (Bereczkiné, 2020).

- Interaktív mesemondás

A mai divatos megközelítés az interaktivitás a hagyományos mesemondóknál is ösztönösen megjelent, így ebben is érdemes visszanyúlni az adatközlőkhöz.

“Megismertem például Márika nénit, Fábán Ágostonnét, aki – a gyerekek nagy szerencséjére és örömeire – a kakasdi óvoda dadusa volt. Lopkodtam a trükkjeit, ahogyan bevonta a közönséget, vagy ahogyan reagált a közönségre szóban és mozdulatokkal is. Nagyon tetszett. Ilyen hatásokra kezdett el kialakulni bennem az a mesélési mód, amit divatosan „interaktívnek” nevezhetünk.” (Groznits, 2013. p. 32).

- Mesemondás énekkel, mondókával

Ahogy a népmese gyermekműfajjá vált, új – a gyerekek életkori sajátosságaihoz igazodó – eszközök is beépültek a mesemondásba, amire a folklórból megismert dalbetétes mesék adnak

⁴ Kibédi népmese

mintát, ami alapján bármelyik népmesébe beépíthetők dal- és mondókabetétek. Ez Fábíán Éva mesemondásának egyik különlegessége. *“Szerintem az óvónéniknek tanító néniknek nagyon nagy segédeszköz, meg nevelőeszköz a mese. Az Óbudai Népzenei Iskolában, ahol tanítok ott még ének gyakorlásra is használjuk. Beépítem a mese közegébe a dalokat, így általuk szólalnak meg a mesefigurák énekelve.*

Vagy ha elmegyek egy gyerekkönyvtárba, vagy más iskolába, mindig úgy mesélek, hogy mondókák vannak a mesében, azzal biztatjuk a mese szereplőket, és énekelnek is a mesefiguráim. Ez arra jó, hogy akármilyen eldugott helyen, mire véget ér egy mese a gyerekek egy vagy két kicsi népdalt észrevétlenül megtanulnak.” (Bereczkiné, 2020).

- Tájszavak, szókincsbővítés a mesemondásban

A bukovinai székely gyökerekből táplálkozó tájnyelven való mesemondás során – mivel egy archaikusabb nyelvezetről van szó –, sok olyan különleges kifejezés kerül a mesékbe, aminek megértéséhez segítségre van szükségük a gyerekeknek.

“...nem szoktam olyan szöveget tanítani a gyerekeknek, amit nem értenek, ha ismeretlen szó fordul elő, akkor mindig utánanéznünk.” (Rosonczy-Kovács, 2020).

“Az óvodában módszertanilag úgy volt, hogy az új, idegen szavakat játékidő alatt kellett tisztázni. A gyerektáncházban erre nincsen mód, ezért a bukovinai székely mese tájszavait meghagytam, de mellé tettem a köznapi jelentést és a metakommunikációt.” (Grozni, 2013. p.32).

- Belső képalkotás és a gyermeki fantázia segítése

A mesélés közben működő belső képalkotás folyamatát a vajdasági adatközlő mesemondó is megfogalmazta. Az ő szavait több interjúban is idézi: *“Ha az ember mikor, olvassa mesét, vagy hallja, azt az ember látja, és aztán csak mondani kell, és kész.”* (Bereczkiné, 2020). A bukovinai székelyek tájnyelvére a képekben gazdag beszéd jellemző, ami a mesemondásban még fokozottabban megjelenik, a gyerekek számára ez nagyban segíti a belső képalkotó képesség fejlődését. Tovább erősíti ezt a hatást a metakommunikáció hangsúlyos szerepe.

- Az adatközlőkkel való találkozás fontossága

Az Egyszólam táborok különlegessége a meghívott adatközlőkkel való személyes kapcsolat, a tőlük való közvetlen tanulás lehetősége. Ez az óvodás, kisiskolás korosztályban csak nagyon szűk rétegnek elérhető, de a zeneiskolában, ha lehetőség adódik egy-egy alkalommal az adatközlők ellátogatnak a foglalkozásokra. *“Az lenne a szerencsés, ha a gyerekek együtt énekelhetnének az idősebbekkel.”* (Rosonczy-Kovács 2020).

Ebben a szemléletben legutóbb például a húsvét előtti hetekben a Gyimesfelsőlokról Tankó Eszti néni látogatott el az előképzőre, akinek énekét és gyerekkori húsvéti élményeit hallgathatták meg a gyerekek, sőt egy gyimesi locsolóverset is tanulhattak tőle.

- Személyiségformálás

A pedagógiában az ismeretátadás mellett, talán még fontosabb feladat a gyermekek személyiségének alakítása.

“Ha akad csak egyetlen olyan pedagógus, aki ki tudja nyitni a gyerekek szeretetsatornáit, akkor képessé válnak az oda-vissza játékokra, s leomlik a zsigeri önzés. Megszűnik a „mert megérdemlem!” mentalitás, és empátiára nevelhetők a gyerekek.” (Grozni, 2013. p. 33.). Úgy gondolom, ebben is példaadó Fábián Éva személyisége és pedagógiai munkássága.

5. ábra Fábián Éva pedagógiájának fő elemei az interjúk alapján (saját ábra)

3.2.2. Portréfilm elemzés

Az interjúk mellett két portréfilmet is elemeztem hasonló szempontok alapján. Ezek a filmek is több ponton megerősítették az interjúkból kiemelt tartalmakat. Az egyik a Szerelmes földrajz sorozat Fábián Éváról készült epizódja (2024), amiben sok színes adalékot kaptam a bukovinai székely kötődéséről, családjáról, fiatalkoráról, illetve az Óbudai Népzenei Iskolában való énektanításról is elmond benne néhány gondolatot. Ebből a közös éneklés közösségformáló erejét emelem ki:

„Van egy pénteki kis csapat, nem kifejezetten a fellépésekre, szereplésekre készülünk, hanem a dalok szépségeért, az éneklés örömeért járnak össze. Azt látom, hogy ez már elég ahhoz, hogy barátságok szövődjenek”.

A másik film „*Én meg lettem Evacska!*” (2021) címmel a Hagyományok Háza kiadásában megjelent ...*odaküjjel Andrásfalán* könyvhöz készült. Ebben is sokat mesél a Bukovinai székelységről, a családjáról, de ebben nagy hangsúlyt kap a mesélés is. Ehhez kapcsolódó gondolataiból emelek ki néhányat:

“A mesét én most hosszú évek távlatából egy olyan dolognak érzem, mint mikor a régészek fölbontják a talajt, és hihetetlen régi dolgok bukkennek elő. A mesék ugyanilyenek. Egy szinte már elfelejtett régi világnak a nyelve, tárgyai, eszközei bukkennek elő.”

“A mese, hogyha az ember szabadon mozog benne, akkor színezhető, megváltoztatható, és még mindig benne maradt a mese szüzséjén belül [...] Tehát a mese hossza alakítható [...] Én egy nagy szabadságot érzek ebben. Egy nagyon jó játék, élvezet az, amikor a gyerekeket bevonja az ember.”

“Nagyon jól lehet ezzel játszani, hogy a mese témáját, az előforduló mondókákat, énekecskéket lehet aktualizálni ünnepre, helyzetre, mindenre.”

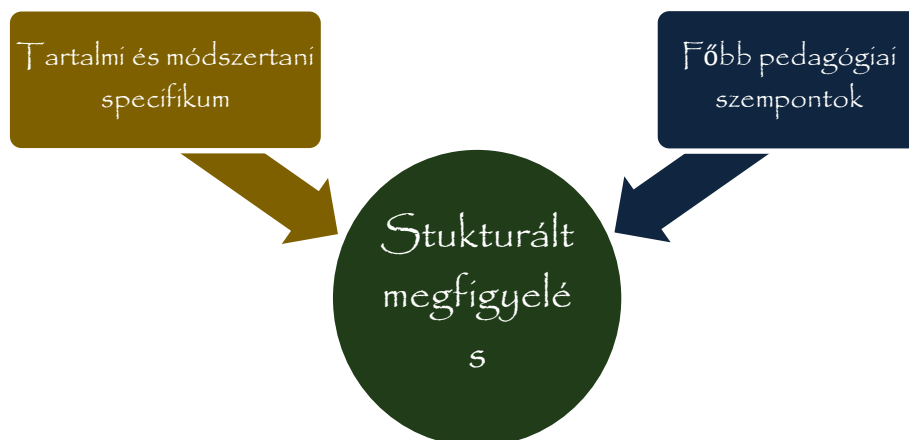
Ebben a filmben az Óbudai Népzenei Iskola előképzőjéből is látható egy rövid részlet, ahol a mesébe építve egy kislány furulyázik, és az ő zenéjére közösen énekel, tapsol a csoport. Ez a jelenet jól mutatja, hogy milyen jól összesimulhat a zene és a mese egy ilyen foglalkozáson.

A portréfilmek tartalomelemzéséhez készült táblázat a 2. számú mellékletben látható

3.3. A népzenei előképző foglalkozások strukturált megfigyelése az élőlészavas mesemondás szempontjából

A tavaszi strukturálatlan megfigyelés és a dokumentumelemzés után, a kutatás következő szakaszában 2024 őszén folytattam a megfigyelői tevékenységet, ezúttal strukturált formában,

és a foglalkozások legmarkánsabb – a klasszikus zeneiskolai előképzőkhöz képest leginkább eltérő – elemét az élőszavas mesemondást, és az abba beépített mondókázás, éneklés gyakorlatban való alkalmazását figyeltem meg.

6. ábra A kutatás harmadik szakasza (saját ábra)

Az interjúkból kiemelt témák közül a következőket megfigyelési szempontokat jelöltem ki:

1. Interaktivitás
2. Meseválasztás – a mese kapcsolódása a foglalkozás többi részéhez
 - 2.1. A jeles napi tematika megjelenése a mesében
 - 2.2. Komplexitás – a mesébe illesztett dalok, mondókák, hangszerek
3. Szókincsbővítés módjai
4. Belső képalkotás segítése

Az interjúkból kiemelt pedagógiai tartalmak közül kettőt hagytam ki a megfigyelési szempontok összeállításánál. Az adatközlőkkel való találkozás fontosságát, mivel ez csak alkalmanként jelenik meg a foglalkozásokon, nem része a heti rendszerességű tevékenységeknek, és a megfigyelt alkalmakon nem adódott ilyen lehetőség. A személyiségfejlesztő hatást pedig úgy gondolom, hogy sokkal hosszabb időtávlatban lehetne meggyőzően vizsgálni, így ezt a két szempontot nem vontam be a megfigyelésbe.

A közösség szerepét a kutatás egy későbbi szakaszában vizsgálom.

Megfigyeléseim feljegyzéséhez megfigyelési jegyzőkönyv sablont készítettem. A szempontokat táblázatos formában rendeztem el, ami az elemzés során megkönnyítette az áttekintést. A megfigyelőlap és a megfigyelési jegyzőkönyvek megtekinthetők a 2. számú mellékletben.

3.3.1. A megfigyelések tapasztalatai

A megfigyelt foglalkozásokon a legtöbb alkalommal tündérmesék hangzottak el, egy alkalommal, húsvéthoz kapcsolódó legenda- és eredetmesék. Tavasszal A tizenegy hattyú, A szördisznócska, A kecskegyermekkecske, ősszel a Szent Miska királyfi, és a Rózsa című mesék előszóval újramesélt változatai. A tanmenet alapján látható, hogy az év során nagyjából 30 mese hangzik el, ezek között a tündérmesék dominálnak, amik mellett legenda és eredetmesék jelennek meg alkalmanként főleg a karácsonyi és húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódva. A mesék forrásai elsősorban székely népmeseegyűjtemények, valamint Nagy Ilona - Lammel Annamária Parasztbiblia című kötete.

A megfigyelési szempontokat részletesen az ősszel elhangzott mesékben tudtam nyomon követni, de a tavaszi megfigyelés jegyzetei alapján is találtam az adott szempontoknak megfelelő tartalmakat. Ezek alapján mutatom be az alábbiakban a foglalkozásokon belüli mesemondásra vonatkozó megfigyeléseimet.

12. kép Interaktív mesemondás a népzenei előképzőn (forrás: Kismuzsika)

1. Interakciók, és a gyerekek reakciói

Számomra a megfigyelés során az interakció változatos és gazdag megjelenése bizonyult talán a legizgalmasabb megfigyelési szempontnak. A gyerekek bevonásának számos formáját megfigyelhettem, ami a gyerekek részéről nagy aktivitást, intenzív bevonódást eredményezett.

- Leggyakrabban belekérdezés, visszakérdezés eszközével élt Fábián Éva:

- *Mivel közlekedtek szerintetek régen?*
- Lóval.
- Szekérrel.
- *És a király?*
- Hintóval.
- *Hétlovas, gyémántos aranyhintóval!*
- *Amikor ilyen hosszú sípot faragtak, azt úgy hívták, hogy...?*
- Tilinkó.
- *Mit esznek a királyok?*
- Sült csirkét.
- Csülköt.
- *A tejből mit készítettek?*
- Sajtot.
- *Tudós népek! Mindent tudtok.*

Érdekes helyzet volt, amikor egy kérdésre az egyik kisfiú egy másik meséből vett részletet idézett fel:

“- *Ne válassz aranyat, ezüstöt, hanem...?*

- Hogy értse az állatok nyelvét.
- *Olyan is van, egyszer majd azt is elmesélem, de itt most másképp kanyarodik a történet.*

Gyakran megjelent a félbehagyott mondatok befejezése:

- *Az ígéret szép szó, ...*
- *... ha megtartják, úgy jó.*
- *Abból termett egy...*
- *Fa.*
- *Kezdett megvastagodni a kecske...*
- *Gyereke lesz?*
- *Igen, kis kecskegidócskája lesz.*

- Bizonyos helyzetekben bevonta a gyerekeket a mese alakításába is, például egyes szereplők elnevezésével:
 - *Mi legyen a kutyája neve?*
 - Burkus
 - Bogáncs
 - *Legyen Burkus-Bogáncs, az olyan jó pásztorkutya név.*
- Egyes esetekben az interakció nem szóban, hanem nonverbális jelekkel történt:
 - *Megszületett az első gyermekük. Mi lett?*
 - Fiú.
 - *A következő?*
 - Fiú.

Ujján mutatja tovább a számokat 11-ig, a gyerekek mindegyikre mondják:

- Fiú, fiú, fiú...
- *A tizenkettedik lány.*
- Megjelent az aktualizáció - pillanatnyi szituációk bevonása a mesemondásba:
 - *A királylányok olyan szépek voltak, mint... (sorban elmondja a lányok neveit)*
- Alkalmanként használta a lokalizáció eszközét - az adott helyhez való kapcsolódás:
 - A székére mutatva:
 - *Nem ilyen fa hokedlin ülnek a királyok, hanem?*
 - Trónon.

“A kisördög, amikor meghallotta, hogy még az Óbudai Népzenei Iskolában is őt csúfolják az előképzősök, mérgében megpukkadt.”

- Érdekes volt megfigyelni azt, ahogy egy mese az adott helyzetben többféleképpen meg tud jelenni az újraalkotás folyamatában.

A pásztorünnepekhez kapcsolódó mesét két részre osztva, két foglalkozáson mesélte el. Az első alkalommal a mese elő részész fél óra időtartamban mondta el. A következő alkalommal ezt a részt az első részének a gyermekekkel közösen tíz percben elevenítették fel. De a mese se tartalmilag, sem az előadásmódjában nem sérült.

2. Meseválasztás – a mese kapcsolódása a foglalkozás többi részéhez

A meseválasztás során fontos szempont, hogy valamilyen módon, tartalmában, hangulatában kapcsolódjon a mese az év adott időszakához, így az előszavas mesélés során a jeles napokhoz kapcsolódó tartalmak – néprajzi ismeretek és a foglalkozáson tanult dalok, mondókák – beépíthetők, kiemelhetők a történet folyamán. Ezt szemléltetik a következő példák.

2.1. A jeles napi tematika megjelenése a mesében

Szüreti téma: Ezt a témakört több foglalkozáson keresztül dolgozta fel a csoport, több mese is kapcsolódott hozzá. A megfigyelést a téma utolsó alkalmán végeztem, amikor a mese már a következő témát is elővezette, így pásztorkodás és a szüret is megjelent benne.

- A szürethez kapcsolódó résznél a legénynek egy éjszaka alatt fel kell szántani a dombot, szőlőt kell ültetni, leszüretelni, bort készíteni belőle, hordóban a király elé vinni.

Pásztoros téma: Ehhez a témához egy hosszú mese kapcsolódott, amit két foglalkozáson megosztva mesélt az októberi pásztorünnepek Vendel és Dömötör nap környékén. A mesében a főszereplő juhászlegény a Vendel nevet kapta a pásztorok védőszentjéről. A mesében elhangzottak pásztoréletre vonatkozó ismeretek:

- A nagyapja is pásztor volt, ő tanította meg furulyát faragni.
- A legelőn volt egy kalyiba, ott aludtak.
- A bárányokat estére beterelte a karámba.
- Nagy szőrös subája volt.

Tavaszi időszak:

A húsvét előtti alkalommal a mesében is volt utalás a húsvétra: *“Ha két gidócska lesz, az egyiket levágom húsvétra.”*

Fehérvasárnap előtt elhangzott mesében pedig megjelent a komálás szokása, amikor a királyfiak az udvaron játszottak és énekeltek a komáikkal.

2.2. Komplexitás – a mesébe illesztett dalok, mondókák

A meséhez kapcsolódó dalok között elsőként Fábián Éva énekes mesekezdő formuláját kell megemlítenem, amivel majdnem minden mesemondása kezdődik a foglalkozásokon. Ezt a kis dalocskát a gyerekekkel közösen énekelve varázsolják elő a meséket:

*Hol volt, hol nem volt,
Rokolyámon folt is volt,
Folt szegibe bolha volt,
Bolha lábán patkó volt,
Patkó hegyén mese volt.*

Mesébe illesztett mondókák, dalok:

- Szentes Miska királyfi mesében bátorság varázsló mondóka: *Csiteri, csütöri csütörtök...*
- Szüreti téma: A szürethez kapcsolódó dalok gyakorlása: *Egy szem szőlőt megehetnék..., Fehér szőlő, kadarka...*
- Pásztoros téma: A mesében ismételt és gyakorolt dalok: *Bojtár volt a nagyapám..., A juhásznak jól van dolga...*

Az őszi időszakban a mesékben a doromb hangszer szerepelt többféle funkcióban is:

- Mesekezdésnél figyelemfelhívásként
- Énekbetét felvezetésére: dalfelismerés, majd közös ének
- Hangulatfestésként:
 - Leszentült az áldott nap...
 - Elaltatta az urát a béka királykisasszony
 - Szóltak a harangok

A tavaszi időszakban:

- A böjti időszakban a Szördisznócska mesében megjelenő dal: *Gólya, gólya vaslapát...,* amit a király és a királyné énekelt, hogy legyen gyerekük.
- A kecskegyermecske mesében dorombon szólalt meg a korábban – a farsangi időszakban – tanult *Táncolj kecske...* dal, amit felismerés után többször közösen énekeltek a mese folyamán.
- A Tizenegy hatyú mesében a *Koma, koma, komálunk* szokásdal került bele, amikor a 11 királyfi az udvaron játszott a barátaival.

A tavaszi időszakban több mesében is megszólalt a tilinkó, a havajgatás szokását idézve.

13. kép Tavaszi mesemondás tilinkóval (forrás: Kismuzsika)

3. Tájszavak

Fábián Éva mesemondásának a bukovinai székely tájnyelv ad sajátos színt. Ez a nyelvezet nagyon gazdag archaikus szavakban, kifejezésekben, ezeket előszeretettel használja a mesemondások során. Ahhoz, hogy a szómagyarázatok, értelmezések ne akasszák meg a mesefolyamatot többféle eszközt alkalmaz az értelmezés segítésére.

- Leggyakoribb volt a szinonimával való értelmezés:

Orozkodott - settenkedett, lopakodott, majorfiú - pásztorlegény, *csihánt* - csalánt

“Tudjátok, hogy nevezték a bukovinai székelyek a sündisznót? *Szördisznócska*.”

“Mi úgy mondanánk fenyőágacskákkal, ők úgy mondták *fenyőbojttal*”

- Szintén gyakran megjelent a nonverbális kommunikáció segítségével való értelmezés

A *sirítette* szó esetében a kezével mutatja a mozdulatot, a *hanyattán vette magát* - széttárt karra, hátra dőlve mutatja. A nagy *gamat* sárkány esetében arckifejezéssel (fintorgással) segítette a szó értelmezését.

Olyan is volt, hogy gyereket is bevonva, a mozdulat bemutatásával értelmezte a kifejezést:

“*Összeparoláztak*... így - gyere, fiam, állj fel! (kezet ráznak) - *összeparoláztak*.”

A *cserge* szó magyarázata esetén egyszerűen rámutatott a teremben egyre.

- Olyan eset is előfordult, amikor nem volt szükség magyarázatra, mert a gyerekek már többször hallották az adott szót, vagy a szövegkörnyezetben egyértelmű volt.

Például a *nannyám (nannyókám)*, *kiszottyant és a roköly* kifejezések minden mesekezdő formulájában megjelennek, így ezek a szavak a rendszeres hallgatók számára nem szorulnak magyarázatra.

Vagy amikor a szövegkörnyezetből egyértelmű volt a szó értelmezése, például a *csobánlegény*, a *mutuj királyfi*, vagy a “*bög, mint a bornyadó tehen*” kifejezések esetében.

- Előfordult, hogy az interakcióban a gyerekek által használt szót ismételte el “székelyesen”:

“- ...Abból termett egy...?”

- Fa

- Azt mifelénk úgy mondták, *facskacska*”

- Nagyon érdekes volt megtapasztalni, hogy volt olyan eset, amikor egy kisfiú egy kérdésre már maga is egy többször hallott tájszóval válaszolt:

“- Elővette az ostorkáját. Mit csinált vele?

- *Megsírítette.*”

Vagy egy másik esetben, amikor a gyerekek kórusban fejezték be a mondatot, Fábíán Éva meséiben gyakran megjelenő szófordulattal:

“- *Ha nem lesz az övé a lány, akkor neki...* (keresztet mutat maga előtt)

- Sanctus!”

4. A belső képalkotás, a gyermekek fantáziájának segítése.

A bukovinai székely tájnyelv másik különlegessége a képes beszéd, vagyis, hogy gyakori a beszédükben a képekben való fogalmazás, ami a mesemondásban nagyon jól gazdagítja a gyerekek fantáziáját, és segíti a belső képalkotó képesség fejlődését.

- *Olyan szép lett Erzsóka, mint az édesanyja volt. Mit mondtam, milyen szép volt az édesanyja?*
- *Mint a nyíló rózsza.*

Nonverbális eszközökkel is segíti a folyamatot:

- *Ahogy a kígyókirály meglátta a legényt a subájában – olyan szőrös volt, mint egy hatalmas nyuszi – nagyra tátotta a száját, még az állkapcsát is kiakasztotta, hogy gyere te nyuszika, megeszlek* (elváltoztatott hangon, nagyra tartogatott szájjal mondja)

A mesék belső látásának folyamatát segítő mondatokkal erősíti is. Ilyen gyakran elhangzó mondatok:

“Nézzétek csak meg jól a meselátó szemetekkel!”

Vagy

- *Meselátó szemetekkel kukucskáljatok bele a mesébe! Ki lakhatott abban a kunyhóban?*
- Szegényember
- Anyóka
- Manó
- Dinó
- *Ejnye, de modernek vagytok... Nézzétek csak ide a szemembe, abban a kunyhóban lakott...az erdész.”*

A fenti példákból látható, milyen sokszínű változatos eszköztárat alkalmaz Fábián Éva a mesemondásaiban. Ezeket a rugalmasan használja a gyerekek figyelméhez, az adott szituációhoz alkalmazkodva.

További észrevételek

A megfigyelt szempontokon, illetve kutatási kérdéseken túl szeretném kiemelni Fábián Éva pedagógiai kommunikációjának néhány további figyelemreméltó elemét, amit a foglalkozások megfigyelése alatt észrevettem.

- A gyerekeket nagyon változatosan dicséri *“Tudós népek! Mindent tudtok.”*. Az elhangzó dicséretetek mindig konkrét helyzetre vonatkoznak, amit általában meg is nevez, így a gyerekek számára egyértelmű és megerősítő minden ilyen visszajelzés.

A pozitív pedagógia szellemében nem a rosszat javítja, hanem a jó kiemelésével tereli a gyerekeket a megfelelő irányba. *“V. és B. olyan szépen szökdelve csinálták, pont zenére szökdösött a lábuk. Mutassátok meg!... Szöcskék sem tudtak volna ilyen szép taktusra szökdösni.”*

- A kommunikációja nagyon személyes és őszinte.

Saját kis történeteket, élethelyzeteket is belesző a mesébe: *“Nézzétek, mit vettem szombaton a piacon (megmutat egy gyapjúzoknit) ... Tudjátok, miből van?...Gyapjúból, a bárány szőréből...”*. Vagy gyerekkori emlékeket idéz a mesemondás során: *“Az én édesanyukám nekem mindig azt mondta, hogy mi nem festünk színes tojást, csak*

pirosat...”. Ilyenek azok a mesekezdő formulák is, ahol a családját is megemlíti: “Édesapám szabómester volt, az ő kis szabóműhelyében...”. Mindez bizalmi légkört eredményez a csoportban.

- Mese közben, amikor a gyerekek elkalandoznak, vagy mocorogni, nyüzsögni kezdenek, suttogva folytatja a mesét, vagy megszólaltatja a mesében szereplő hangszert, ami azonnal visszatereli a gyerekek figyelmét a mesére.

A fegyelmezési helyzetekben gyakran él a humor eszközével is: Egyik mesemondás közben egy gyerek levette a cipőjét, játszani kezdett vele. Évike néni elkérte, megszaglászta: *“Ez nem az óriásé (a mese aktuális részére utalva), de azért ide teszem, mert makrancoskodik.”*

4. A kutatás eredményeinek összefoglalása

A kutatás során választ kaptam a kutatási kérdéseimre:

- Az előképző foglalkozások megfelelnek az alapfokú művészetoktatás követelményeinek, a foglalkozások ismereti és fejlesztési tartalmai megfelelnek a szabályozó dokumentumokban meghatározott cél- és feladatrendszernek. Az alapkövetelményeken túl azonban számos további lehetőséget is rejtenek a népzenei előképző metodikájában megjelenő sajátos elemek. Az évkörhöz illeszkedő tananyagszervezésnek köszönhetően a zenei ismeretek mellett hagyományismereti tartalmakkal is bővül a gyerekek tudása. A foglalkozások komplex felépítésnek köszönhetően a zenei tevékenységek mellett nagy szerepet kap a mozgás mind a népi játékokban, mind az élőzenére való néptáncban. Az élőzene lehetőséget teremt a népi hangszerek megismerése mellett a hangszeres tanárokkal való ismerkedésre is, ami nagy mértékben segíti a későbbi hangszerválasztást.
- A kutatásom fókuszába emelt élőszavas mesemondás szorosan kapcsolódik a többi tevékenységhez. A mesében megjelennek a foglalkozáson tanult dalok, mondókák, gyakran népi hangszerek is, ebben a formában a gyerekek motiválttá válnak az énekek ismételtesére, gyakorlására, hiszen a gyakorlás nem válik monoton tevékenységgé. A mesékbe illesztve a néphagyományhoz, jeles napokhoz kapcsolódó ismeretek is megjelennek, amik mintegy rejtett tananyagként mélyítik, bővítik a gyerekek ismereteit.
- Fábíán Éva az élőszavas mesemondás eszközeit nagy rutinnal, gazdag változatossággal alkalmazza. Folyamatos aktív kapcsolatot tart a mesehallgatókkal, reflektív módon bevonja a mesébe a foglalkozáson adódó váratlan helyzeteket, a mese hosszát

rugalmasan alakítja, a gyerekek aktuális figyeli állapotához. A mesemondás interaktivitását segíti kérdésekkel, befejezetlen mondatokkal, teremt lehetőséget arra, hogy a gyerekek is részt vegyenek a mese alakításában, például szereplők elnevezésével. A sajátos bukovinai székely tájszavak gazdagítják a gyerekek szókincsét, a székely tájnyelv képekben gazdag kifejezései segítik a belső képalkotás fejlődését.

Fábián Éva mindezeket a pedagógiai szempontokat korábbi óvodapedagógusi és gyerektánccház vezetői tapasztalataira alapozva építette be a népzenei előképző foglalkozások eszköztárába, így egy az életkori sajátosságokhoz jól illeszkedő, pedagógiai szempontból korszerű módszertant alakított ki.

A kutatásom során úgy találtam, hogy Fábián Éva pedagógiai munkássága több szempontból is példaértékű. Nagy tapasztalattal és jó érzékkel tudja a művészeti nevelésbe ágyazva, élményekre alapozva közvetíteni a néphagyományokat tanítványainak. Az előképző foglalkozásokon a néphagyomány több részterületét ötvöző, komplex és változatos tevékenységek, melyeket pedagógusként „együtt játszva”, a gyerekeket partnernek tekintve irányít, valamint támogató pedagógiai kommunikációja mind példaértékű lehet más pedagógusok számára is. A sajátos, bukovinai székely gyökereiből táplálkozó mesemondása olyan egyedi sajátossága, ami nem utánozható, de inspirációt jelenthet az élőlészavas mesemondás pedagógiai alkalmazására, az általa használt, mesemondói eszközöket, fortélyok beépítésével.

További kutatási lehetőség

Az elvégzett kutatás során áttekintettem, milyen sajátos elemek jelennek meg a népzenei előképző foglalkozások módszertanában, feltérképeztem ezek gyökereit Fábián Éva életútjában, bemutattam, hogyan kapcsolódik össze a foglalkozások metodikája a korábbi gyerektánccházi tapasztalatokkal. megfigyelések során felmerült bennem egy további kérdés, ami a közösség szerepéhez kapcsolódik.

A feltett kutatási kérdéseimre kapott válaszok azonban újabb kérdéseket vettek fel, ami a kutatás folytatására ösztönöz.

- Milyen különbségek lehetnek a megfigyelési szempontok alapján a rendszeresen együtt dolgozó csoportnak és az alkalmi csoportnak való mesemondás között?

Hogy erre választ kapjak, a továbbiakban videóelemzés alapján szeretnék összehasonlítani két olyan alkalmat, ahol ugyanaz a mese a heti rendszerességű csoportban, illetve a Hagyományok

Háza szervezésében egy alkalmi csoport előtt hangzott el. Ehhez a Hagyományok Háza honlapján megtekinthető felvételek mellé az óbudai foglalkozásokon is fogok felvételeket készíteni. A két kiválasztott mese a téli időszakhoz végi időszakhoz kapcsolódó Lammel Annamária és Nagy Ilona: Parasztbiblia című népi vallásos történeteket tartalmazó gyűjteménye nyomán összeállított karácsonyi történetek, valamint a Furulyás Palkó című mese. Szeretném megfigyelni az interakció mennyiségének és jellegének hasonlóságait és különbségeit, hogy vannak-e olyan mozzanatok, amik csak a rendszeresen együtt dolgozó csoportban jelennek meg, ha igen, mik ezek.

4.1. A kutatási eredmények alkalmazásának lehetőségei

Ahogy a fentiekből is látszik egy olyan kidolgozott és évek óta jól működő módszerről, pedagógiai eszköztárról van szó, aminek érdemes elgondolkodni az adaptációs lehetőségeiről. Az eddig bemutatott hagyományátadási mód egy-egy része, vagy akár a teljes pedagógiai szemlélet beépíthető más pedagógusok, vagy akár intézmények nevelési gyakorlatába is.

4.1.1. Adaptáció a saját gyakorlatomban

Saját személyes munkámra is nagy hatása volt az Óbudai foglalkozásoknak. Már több, mint 15 éve tartottam óvodásoknak heti rendszerességgel népi játék - néptánc foglalkozásokat törekedve a tevékenységek változatosságára és a sokoldalú fejlesztési lehetőségekre, de “fejből” mesélni akkor még csak saját gyerekeimnek mertem. Amikor a Napra-forgó Műhellyel elindultak az alkalmi mesés foglalkozásaink, saját bőrömön tapasztaltam, hogy milyen sodró élményt jelent egy egész csoportnyi gyerekekkel együtt megélni az élőszavas mesélést. Rendszeres foglalkozásaimban azonban még ekkor sem tudtam “helyet szorítani” a meséknek. Amikor bekapcsolódtam az Óbudai Népzenei Iskola előképző foglalkozásaiba, és rendszeresen volt lehetőségem megélni Fábián Éva mesemondásait, énekléssel, mondókázással színesítve, akkor kezdtem el kipróbálni saját csoportjaimban is a mesébe ágyazott énektanulás gyakorlatát, ami mára szinte minden alkalmon megjelenik.

2020-ban – amikor még csak az egyik csoportomban meséltem, havi egy alkalommal – végeztem egy kontrollcsoportos vizsgálatot arról, hogy mennyivel hatékonyabb a néphagyományhoz kapcsolódó ismeretek átadása abban a csoportban, ahol a komplex tevékenységhez mesemondás és drámapedagógiai elemek is kapcsolódnak, mint ott, ahol az ismereteket csak verbális közléssel közvetítjük. Az eredmény meggyőző volt a 6–7 éveseknél

32%-kal jobb eredmény érték meg a folyamat végén a témához kapcsolódó játékos feladatlap kitöltésében. Ennek a kutatásnak később a publikálására is lehetőséget kaptam (Cseke-Marosi, 2022. p. 89-100).

A Napra-forgó Műhely keretében tartott heti rendszerességű óvodás foglalkozásaim felépítése sokban hasonlít a népzeneiskolai előképzőkhöz. Tematikában az évkörhöz igazodik, a foglalkozásokon többféle tevékenység – népi játék, mondóka, ritmusjáték, tánc, éneklés – váltakozik. A mesélés fokozatosan épült be ebbe a folyamatba, eleinte havonta egy alkalommal meséltem, de a gyerekek egyre inkább várták, kérték a mesét, így mára minden héten mesélek nekik a Fábíán Évától tanult élőszavas mesemondás eszköztárával.

14. kép Élőszavas mesemondás saját foglalkozáson (fotó: Jarabin Kinga)

A módszert tehát sikerült beépíteni saját tevékenységembe, azonban a mesék közül keveset tudtam alkalmazni hosszúságuk miatt, így elkezdtem kialakítani saját mese repertoáromat, ami máig is folyamatosan formálódik. Ebben több szempontot is figyelembe kellett vennem, legelőször is kitapasztalni saját képességeimet és határait. A másik fontos szempont, amit szem előtt kellett tartanom a foglalkozások sajátosságai: férjen bele a 45 perces időkeretbe, valamint, hogy a mozgásos tevékenységek – játékok, táncos mozgás – hangsúlyos elemei maradjanak a foglalkozásoknak. Így a mesélés ideje a tánc utáni pihenő lett, amit korábban is énektanulással, gyakorlással töltöttünk, vagyis tulajdonképpen ennek a formája változott meg mesélőre. Úgy tapasztaltam mindezek alapján, hogy ezeken a foglalkozásokon a rövidebb mesék működnek jól: állatmeséket, láncmeséket, hiedelemmondákat mesélek leggyakrabban, amik minden alkalommal egy közös záró táncban teljesednek ki. A meséket a természet változásához, valamint az évkör jeles napjaihoz, ünnepi időszakaihoz igazítom. Fontos szerepet kapnak még a hangszerekhez kapcsolható mesék is azokon a foglalkozásokon, amiket –

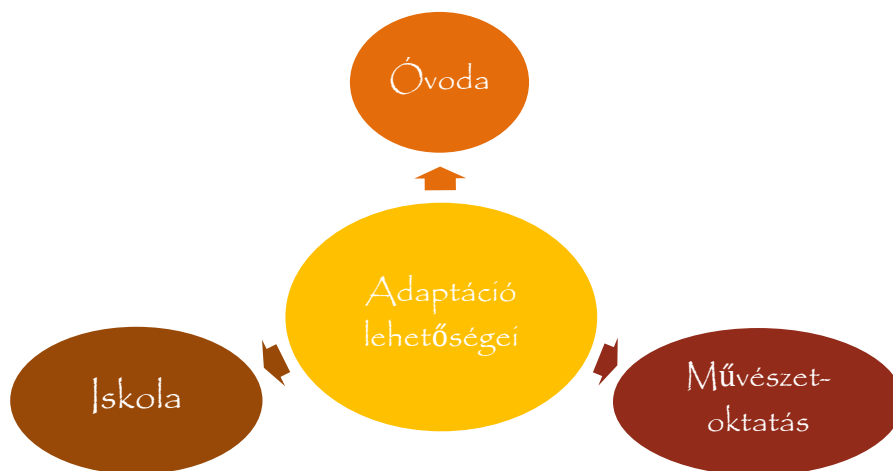
nagylányom jóvoltából – élőzenei kísérettel tudok tartani, itt a hangszerekkel is a meséken keresztül ismerkedünk meg.

Az adaptáció során még egy olyan elem volt, amivel megfontoltan kellett bánnom, ez pedig a tájnyelv használata. Nálunk nincs családban semmilyen jellegzetes tájszólás, így azt gondolom, nem lenne hiteles, ha ilyen nyelvezettel mesélnék. Mivel azonban a szókincs bővítés lehetőségét nem akartam elveszíteni a mesélésekbe mindig beemelek néhány számomra kedves tájszót, népies kifejezést, de csak olyanokat, amiket sajátomnak érezve, természetes módon a tudok közvetíteni.

A bemutatott pedagógiai személet saját óvodai foglalkozásaimban való megjelenésének szemléltetéseként a 4. számú mellékletben található foglalkozástervezettel, melyben megjegyzésként kiemeltem a korábbiakban felsorolt szempontokat.

4.1.2. Intézményi adaptáció

Saját jó tapasztalataim és a fent bemutatott kutatás alapján jó szívvel merem ajánlani más pedagógusoknak is a módszer innovatív szemléletű beépítését a saját munkájukba.

7. ábra Intézményi adaptáció lehetőségei (saját ábra)

Legkézenfekvőbb az óvodai alkalmazás, hiszen, ahogy az interjúkból kiderült, Fábián Éva maga is az óvodai tapasztalatai alapján kezdte el kialakítani a gyerektáncműhely felépítését, amik az itt bemutatott zenei előkészítő foglalkozásoknak is az alapját jelentették. Meglátásom szerint Fábián Éva pedagógiájának minden aspektusa jól beépíthető a mai korszerű óvodai nevelési folyamatba. A tevékenységek komplexitása, a cselekedtetésben és játéktevékenységben megvalósuló fejlesztés, az élőlávas mesemondás, a mesélés közbeni interakció, a mesébe

épített éneklés, mondókázás mind remekül illeszkedik az óvodás korosztály életkori sajátosságaihoz, és az óvodai nevelőmunka kereteihez.

Valamivel nehezebb az iskolai körülmények közötti megvalósítás. Talán komolyabb tervezési és szervezési munkát igényel, és az óvodai adaptációtól nagyobb kihívást jelent, hiszen a tanórai keret, és a meghatározott tananyag nagyobb kötöttséget jelent mind a pedagógusoknak, mind a gyerekeknek. A legtöbb iskolában a közismereti tárgyak hangsúlyos szerepe mellett kevés idő és energia marad a készségtárgyakra, vagyis a művészeti nevelésre. Azonban figyelembe véve a népművészet fejlesztő hatására vonatkozó kutatásokat, amik alátámasztják a népművészettel nevelés pozitív hatását a tanulási képességekre, véleményem szerint mindenképp érdemes elgondolkodni az iskolai adaptáció lehetőségein is.

Saját tapasztalatot egy évig tartó helyettesítő énektanári munkám során szereztem a gödi Búzaszem Általános Iskolában. Alsó tagozatos énekórákon – a heti két órából az egyiken – be tudtam építeni a mesébe ágyazott énektanulás és gyakorlás módszerét, és több más elemét is az Óbudai előképző foglalkozásoknak. A gyerekektől nagyon pozitív volt a visszajelzés, várták, kérték a mesés alkalmakat, az így tanult énekek mélyen rögzültek, a számonkérések során szívesen és magabiztosan énekelték ezeket.

Az iskolai adaptáció lehetőségét az 5. számú mellékletben egy korábbi iskolai óravázlatommal szemléltetem, az óvodai foglalkozástervhez hasonló módon a kutatásban kiemelt szempontok feltüntetésével.

2024. tavaszán egy egyetemi projekt keretében komplex szemléletben, élőlészavas mesemondás beépítésével dolgoztuk fel a fehérvasárnapi komálás szokását három kolléganővel. A téma feldolgozásával a korosztálynak megfelelő szinten a barátság értékét közelítettük meg a néphagyomány eszközeivel. Mivel a projekt során megvalósított tevékenységek sok ponton összekapcsolódnak Fábián Éva foglalkozásainak módszertanával, így jól szemléltetik az intézményi adaptáció lehetőségét. Ezt a projektet három korcsoportban, bölcsődésekkel, óvodásokkal és alsó tagozatosokkal valósítottuk meg, néphagyományból merített játékok, mondókák, szokásdalok, mese és kézműves tevékenységek alkalmazásával.

A projekt során számos pozitív tapasztalattal gazdagodtunk. Az alábbiakban bemutatok néhány gondolatot, tapasztalatot a kollégák visszajelzéseiből.

Orbáné Branauer Brigitta – kisgyermeknevelő:

- *„A projekt hatására gyermekek már nem feltétlenül egymás mellett játszanak, hanem egymással. Barátságról, a szó szoros értelmében még nem beszélhetünk, inkább nyitottságról és elfogadásról.”*

- „A második hét közepére azt lehetett érezni, hogy sokkal összetartóbb lett a csoport, várták egymás érkezését, [...] megfogták egymás kezét és engedték, hogy a másik megölelje őket, megsimogassa, vagy épp táncba hívja.”
- „A páros játékot (Szervusz pajtás...) eleinte én játszottam el egyenként a gyerekekkel. Egy idő után azt vettem észre, hogy egymással is eljátsszák, önállóan kezdeményezve.”

Csordás Edina – óvodapedagógus:

- „A projekt pedagógiai célja a hagyomány közvetítése mellett a szociális kompetencia erősítése a barátság értékének, egymás segítségének a kiemelésével és a társas kapcsolatok segítése a közös tevékenységek során.”
- „A leglényegesebb hozadéka a közös projektünknek, hogy megszűnt az a probléma, hogy ki, kinek legyen a párja, megfogják egymás kezét a sorakozónál, ha nem is a legkedvesebb barátjuk mellé kerülnek és gond nélkül megterítik a kicsiknek az asztalt a naposok és vállalják, ha esetleg kicsit kényelmetlen is a kisasztalnál ülni a nagyobbaknak.”
- „Két hét elteltével is spontán éneklük a Komatálat hoztam dalt, még az ukrán származású, magyarul alig beszélő növendékem is.”

Margittai Judit – tanító

- „Három tanórán és napközis foglalkozásokon zajlott a harmadikos osztályomban a komálás feldolgozása.”
- „Az osztályban peremhelyzetben lévő gyerekek integrálása volt a projekt célja.”
- „A gyerekek elsőként egy játék segítségével párokba rendeződtek. A párok először beszélgettek egymással, majd együtt dolgoztak a rajz – tányérminta – készítésén, később a kalácskészítésnél is a napköziben. Az új párok komának hívták egymást és kicsit többet beszélgettek a szünetekben.”
- „Azt nem állítom, hogy megoldódott ezen gyerekek helyzete, de egy apró lépést tettünk a megoldás irányába.”

Az eredményekről hamarosan megjelenő publikációban számolunk be részletesebben.

A projekt törzsanyagát – azokat a népköltészeti szemelvényeket, amik mindhárom korosztálynál megjelentek –, valamint a projekthez kapcsolódó mese mondókákkal, dalokkal bővített változatát a 6. számú mellékletben mutatom be.

Végül egy saját tapasztalattal nem alátámasztott gondolatként fogalmazódik meg bennem, hogy a klasszikus zeneoktatásba is adaptálható lenne az óbudai jó gyakorlat. Itt értelemszerűen elsősorban a zenei elemeket, mint a rendszeres hangszerbemutatókat, az élő zenére való mozgást, a népi játékokat, lehetne jól és hatékonyan alkalmazni, de természetesen úgy gondolom, itt is jó motivációs lehetőség lenne a mese és az éneklés - zene összekapcsolása. Ahhoz, hogy a felvázolt adaptációs lehetőségek megvalósulhassanak, szükség lenne olyan pedagógusoknak szóló képzésekre, ahol mindezt megismerhetik, megtanulhatják, hiszen ez a módszertani szemlélet nem része a pedagógusok alapképzésének. Erre jelenleg csak részleteiben van lehetőség. Az Óbudai Népzenei Iskolában a Kismuzsika program képzéseinek keretében a komplex foglalkozások játékos, táncos, hangszeres részét és évkörhöz kapcsolódó vonatkozásait ismerhetik meg az érdeklődő pedagógusok, az élıszavas mesemondással a Hagyományok Háza tanfolyamán ismerkedhetnek meg. Bízom benne, hogy a jövőben lesz olyan továbbképzés, illetve módszertani anyag, ami alapján a teljes módszertan elsajátítható lesz.

5. Összegzés

Fábián Éva a népzeneoktatás és a hagyományos élıszavas mesemondás egyik kiemelkedő személyisége, aki 25 éve tanít az Óbudai Népzenei Iskolában. Az országos, sőt európai szinten egyedülálló intézmény szellemiségének és pedagógiai hitvallásának formálásában meghatározó szerepe van. Az iskola a zenei és kulturális anyanyelvet adja át az itt tanuló növendékeknek, mégpedig a hagyományos belenevelődés, az enkulturációs tanulás eszközeinek megteremtésével, melynek első állomása a népzenei előképző.

Dolgozatom célja az volt, hogy bemutassam a népzenei előképzők a metodikáját, pedagógiai szemléletét és eszköztárát, mivel azt tapasztaltam, hogy ezek a foglalkozások kiforrott, sajátos elemeket is tartalmazó módszertannal működnek. Kvalitatív módszerkombinációt alkalmazó kutatásom során megállapítottam, hogy a foglalkozások fő tananyagtartalmát a népi kultúrából merített játékok és dalok jelentik, kiemelkedő pedagógiai elemei a komplexitás, az évkörhöz igazodó tematikus felépítés, az élőzene és táncos mozgás heti rendszerességű beépítése. A foglalkozások módszertani specifikuma az interaktív, dalbetétekkel színesített élıszavas mesemondás, amit Fábián Éva bukovinai székely gyökereiből hozott tájnyelv tesz igazán különlegessé. Ez a néphagyományban gyökerező eszköztár korszerű pedagógiai szemlélettel átadva, lehetőséget teremt arra, hogy a foglalkozásokon egyszerre valósuljon meg a művészettel nevelés, valamint az intézményben folyó művészetre nevelés megalapozása.

A foglalkozásokba beépülő élıszavas mesemondásnak sok olyan pedagógiai szempontja van – az interaktivitás, az énekes, zenés elemek, a szókinszbővítés módjai, valamint a belső képalkotás segítése – ami más pedagógusok számára is mintaadó lehet. Dolgozatban elsősorban ezekre fókuszáltam Fábián Évával készült interjúk és portréfilmek elemzése során, majd ezekre kerestem példákat a megfigyelt foglalkozásokon.

A kutatásom során egy olyan gazdag módszertani és eszköztár rajzolódott ki, melyet jógyakorlatként érdemesnek tartok részleteiben, vagy akár egészében más foglalkozásokon, más intézményekben való alkalmazásra is.

Az adaptáció mellett a kutatás területén is látok további lehetőségeket a témában. Mivel a hagyományos, revival élıszavas mesemondás pedagógiai szemszögből egyelőre viszonylag kevésbé kutatott terület, úgy gondolom, többféle úton is lehetne folytatni ezt a kutatást, mélyíteni a témával kapcsolatos ismereteinket. További kutatási lehetőség lehet hasonló módon más kortárs élıszavas mesemondók pedagógiai szempontú elemzése, ilyen lehet például Meseszó Egyesülettől az óvodapedagógus mesemondó Hacsi Anna óvodai módszertana. Érdekes kutatási lehetőségnek gondolom, a felolvasott mese és élıszavas mesemondás, vagy hasonlóképpen az élıszavas mesemondás és más előadóművészeti meseközvetítési módok (pl.: bábozás) hatásának összehasonlítását.

Bízom benne, hogy a jövőben lesz lehetőségem további kutatásra a témában.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondok témavezetőimnek, Dr. Sándor Ildikónak és Bereczkiné Dr. Záluszkai Annának iránymutatásukért, értékes szakmai tanácsaikért és támogatásukért, valamint Dr. habil. Hercz Mária tanárnőnek a kutatómódszertanban nyújtott segítségéért.

Külön szeretném megköszönni Fábián Éva témaválasztásomhoz való hozzájárulását, készséges együttműködését és ötletadó, inspiráló gondolatait.

Köszönöm Szerényi Andrea kolléganőm, valamint az Óbudai Népzenei Iskola igazgatója, Szerényi Béla és igazgatóhelyettese Palugyay-Matásné Dr. Koltai Mária együttműködését és segítségét.

Végül hálával tartozom családom – elsősorban férjem és gyermekeim – türelméért és támogatásáért, külön köszönöm Édesapám biztatását és támogató javaslatait. Valamint barátnőmnek és kolléganőmnek, Szabóné Kaszás Villőnek köszönöm, hogy ebben a munkában is mellettem állt emberileg és szakmailag egyaránt.

Irodalom

- Andrásfalvy, B.: (2021.): A formaalkotó és díszítőművészet a nevelésben. In.: Horváth Sz. (szerk. 2021.) *Nevelés népművészettel*, Búzaszem Alapítvány, Göd.
- Bajzáth, M. (2020.): *Mesefoglalkozások gyűjteménye I.*, Kolibri Kiadó
- Bakacsi, Z. (2022): *Zenei elemek a mesékben – Mesefeldolgozás zenével*. In.: Danubius Noster X. évf. 2022/1-2 sz. p.: 27-42. <https://doi.org/10.55072/DN.2022.1-2.27>
- Balassa, I. – Ortutay, Gy. (1979.): *Magyar néprajz*. Akadémiai kiadó
- Bereczkiné Dr. Záluszkai, A (2020): *Kidőlt bedőlt oldalú kemencén túl mesélt Fábián Éva* (interjú Fábián Évával) <https://www.tok.elte.hu/content/kidolt-bedolt-oldalu-kemencen-tul-meselt-fabian-eva.t.5732> (letöltve: 2024.10.15.)
- Bihari Nagy, É. – Bartha, E.- Keményfi, R. (2015.) *Műveltség és hagyomány*, Debreceni Egyetemi Kiadó
- Boldizsár, I. (1997.): A mesemondó és a gyermek, avagy kik lakhatnak a Meselényi utcában In.: *Pannonhalmi Szemle* 5. évfolyam, 1-4. szám p. 3-8.
- Boldizsár, I. (2023.): *“Hogyan segítek én terajtd?” - Segítő kapcsolatok a mesékben*. Magvető
- Bumberák, M. (2021.): A mese útján. In.: Gombos, P. (szerk. 2021.): *Az előszó ereje - Gondolatok mesemondóktól mesét mondóknak*. Hagyományok Háza
- Cseke-Marosi, E. (2009): *A ritmikai fejlesztés lehetőségei néptánc órákon*. Szakdolgozat
- Cseke-Marosi, E. (2022): Komplex hagyománypedagógia az óvodában. In.: Tóth, E - Kovács, T - Váradi, F - Váradi-Kusztos, Gy. (szerk. 2022): *Szó – kép – ritmus*, Károli Gáspár Református Egyetem
- Dala, S. – Németh, N. (szerk. 2021): *...odaküjjel Andrásfalán. Fábián Éva mesél*. Hagyományok Háza
- „Én meg lettem Evacska!” (2021) portréfilm: <https://fabianevesemesel.hagyomanyokhaza.hu/> (letöltve: 2024. november 4.)
- Grozdzits, K. (2013): Saját épülésedre és mások gyönyörűségére. In.: Grozdzits, K. (Szerk. 2013): *Negyed század az Óbudai Népzenei Iskolában*. Népzeneoktatásért Alapítvány
- Grozdzits, K. (2013): Dalban és mesében. In.: *FolkMAGazin* 2013/1 XX. évf. 1. szám
- Gulyás, J. (2009): Mese és zene. In: Szemerényi, Á. (szerk. 2009) *Folklór és zene*, Akadémiai Kiadó (2009) p. 277-296.
- Juhász, Z. (2020): Előszó. In.: Szerényi, B. (szerk. 2020): *Anyanyelvű kultúra, nemzeti önzonosság, művészettel nevelés*. Zenei Anyanyelv Alapítvány
- Kiss, V (2010): Művészeti nevelés, művészettel nevelés, művészetterápia. In.: *Iskolakultúra* 2010/10
- Kobzos Kiss, T. (1998): A népzeneoktatás helyzete és lehetőségei. In.: Karácsony Molnár, E. - Kraiciné Szokoly, M.: *Hon- és népismeret, néphagyomány az oktató-, nevelőmunkában*. Budapesti Tanítóképző Főiskola
- Kóka, R. (2021): A történelem országútján; Küldetésben – Fábián Éva (I.-II. rész) In.: *FolkMAGazin* XXVIII. évf. 2021/4.,5. szám
- Kormos, R. - Dr. Deák-Zsótér, B. (2022) *Pompás jó gyakorlatok - 24 népmese-foglalkozás tervezete*, magánkiadás
- Magyar Néprajzi Lexikon (MNL, 1977-1982): Akadémiai Kiadó, Budapest <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/3-2142.html> (letöltve 2024. 05. 23)
- Nemzeti Alap Tanterv (NAT) kerettantervek: https://www.oktatas.hu/koznevelés/kerettantervek/2020_nat (letöltve: 2024.10.15.)
- Németh N. - Dala S. (2023): *“Szeretitek-e a mesét?”; Fábián Éva mesemondásának és pedagógiájának egyes vonásai a Hagyományok Háza egy gyermekprogramjának tükrében*. <https://doi.org/10.33569/akk.5186>
- Óbudai Népzenei Iskola honlapja (ONI) <https://oniarchivum.hu/> (letöltve 2024. március 3.)
- Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja (ONOAP) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> (letöltve: 2024.10.15.)
- Raffai, J. (2013): *Napjaink magyar mesemondói*. In.: *Híd* 2013./10. p.:115-126
- Raffai, J. (2021): A mese “tulajdonba vétele” In.: Gombos P. (szerk. 2021.): *Az előszó ereje - Gondolatok mesemondóktól mesét mondóknak*, Hagyományok Háza
- Rosonczy-Kovács, M. (2020.): *“Kicsi madár hogy tudsz élni?”* <https://hagyomanyokhaza.hu/hu/node/7127> (letöltve: 2024.10.15.)

- Sándor, I.: (2021): A mesemondás újjáéledő hagyománya. In.: *Credo Evangélikus Folyóirat* 27. évf. 2021/ 4. p. 10-15.
- Sándor, I. (2024) Etnopedagógia és enkulturáció. Előadás, Hagyományok Háza (2024. február 23.) Szellemi Kulturális Örökség (sz.k.ö)
- https://szellemikulturalisorokseg.hu/index0.php?name=0_magyar_nepmese (letöltve 2024. 05. 25.)
- Szerelmes földrajz (2024) portréfilm: <https://mediaklikk.hu/video/szerelmes-foldrajz-fabian-eva-nepzene-pedagogus/> (letöltve 2024. november 4.)
- Szerényi, B. (2020): "Egyenlőre csak úgy látásból..." A zenei anyanyelv átadási rendje. In.: Szerényi, B (szerk. 2020): *Anyanyelvű kultúra, nemzeti öazonosság, művészettel nevelés*. Zenei Anyanyelv Alapítvány
- Szerényi, B. (2021): Népzene és identitás. In.: Horváth Sz. (szerk. 2021.) *Nevelés népművészettel*. Búzaszem Alapítvány, Göd.
- Tari, L. (1992): Zenei adatok a magyar népmesékben dallamok és hangszerek. In: Felföldi, L; Lázár, K (szerk.) *Zenetudományi dolgozatok 1990-1991* MTA Zenetudományi Intézet (1992) p. 187-199.
- Uzsálné Pécsi, R. (2021): A népművészet hatása a személyiségfejlődésre. In.: Horváth Sz. (szerk. 2021.) *Nevelés népművészettel*, Búzaszem Alapítvány, Göd.
- Varga, K. (2024.): "Te a kereszt alatt leszel". <https://www.magyarhirlap.hu/muveszpholy/20240328-te-a-kereszt-alatt-leszel> (letöltve: 2024.10.15.)

Képek jegyzéke

1. kép Fábíán Éva mesél.....	1
2. kép "Ahol a madár se jár..." (forrás: Hagyományok Háza).....	10
3. kép Napra-forgó bábos mese (fotó: Jarabin Kinga).....	12
4. kép Napra-forgó bábos mese népzene kísérettel (fotó: Szabó Hajna).....	13
5. kép Fábíán Éva mesél a Hagyományok Házában (forrás: Hagyományok Háza).....	15
6. kép Furulyaóra az Óbudai Népzenei Iskolában (forrás: Óbudai Népzenei Iskola)	17
7. kép Az iskola dolgozói (2024.) (forrás: Óbudai Népzenei Iskola).....	18
8. kép Kamaracsoport a zeneiskolában (forrás: Óbudai Népzenei Iskola).....	19
9. kép Fábíán Éva portréképe	22
10. kép Hangszerbemutató az előképzőn	26
11. kép Mesemondás ütőgardonnal (forrás: Kismuzsika)	27
12. kép Interaktív mesemondás a népzenei előképzőn (forrás: Kismuzsika)	38
13. kép Tavaszi mesemondás tilinkóval (forrás: Kismuzsika)	43
14. kép Élőszavas mesemondás saját foglalkozáson (fotó: Jarabin Kinga).....	49

Ábrák jegyzéke

1. ábra A kutatás szakaszai (saját ábra)	23
2. ábra A népzenei előképző komplexitása (saját ábra).....	25
3. ábra A kutatás első szakasza (saját ábra).....	28
4. ábra A kutatás második szakasza (saját ábra).....	29
5. ábra Fábíán Éva pedagógiájának fő elemei az interjúk alapján (saját ábra).....	35
6. ábra A kutatás harmadik szakasza (saját ábra)	37
7. ábra Intézményi adaptáció lehetőségei (saját ábra)	50

Mesterséges intelligencia nyilatkozat

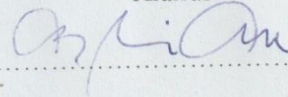
NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képkalkoló, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségét vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: 2025. január 10.

Aláírás

.....

Melléklet 1. - Táblázatok az interjúk elemzéséhez

Az interjúk tartalmi és forrás szerinti áttekintését segítették az alábbi táblázatok:

Témakörök:	Altémák	Kulcsszavak, gondolatok
Kezdetek	Gyerekkori gyökerek	- történetek szeretete - édesapja szabóműhelyében: - történetek, anekdoták hallgatása - közösség - lakodalmi nótázások - édesanyja mindig énekelt - mesélőkkel is találkozott
Iskola	Általános	- népdalversenyek - bukovinai székely hagyományőrző csoport - "Röpülj páva"
	Szekszárdi Óvóképző	- Sok éneklés - Kórus - Színház-, mozibérlet
Főbb iránymutató mesterek	Andrásfalvy Bertalan	- ne könyvből tanuljanak, hanem az idősektől - bukovinai székely hagyományok felelevenítésének támogatása
	Kóka Rozália	- tábor -"beavatás" - bukovinai székelység története, megértés
	Márka néni (Fábián Ágostonné)	- interaktív mesemondás - óvodások életkori sajátosságai
Előadóművészet	Népi énekes	- Kalamajka Együttes - táncház - Molnár u. - gyerektáncház - Táncházmozgalomban meghatározó - Egyszólam együttes - archaikus pásztorzene - pásztorhangszerek

	Népmesemondó	- Berecz András indította el - “Gyerekeknek jobban szeretek, mint felnőtteknek” - Hagyományok háza - Találkozás a néphagyománnyal - gyerekprogramsorozat - Népmesemondó képzés
Pedagógia	Óvónői pálya	- Szekszárdi Óvónőképző - Tanító- és óvóképző Főiskola Bp. - Érd - “hogyan nem szabad...” - Angyalföld - támogató közeg
	Gyerektáncház - Kalamajka, FMH, Molnár u.	- az időkeret felosztása - többféle tevékenység - óvodában bevált mesék - rövidebb történetek keresése → időkeret
	Egyszólam táborok	Adatközlők meghívása: - közvetlenül tőlük tanulni
	Óbudai Népzenei Iskola	- Előképző - népi énekes csoportok (Pl: Fiastyúk)
A mesemondás pedagógiai vonatkozásai	Népdalok, mondókák tanulása	- mesébe építve: - gyakorlás - tanulás
	Jelesnapi vonatkozások	- az évkör rendjéhez igazodó mesék - hozzá kapcsolódó játékok, dalok, mondókák
	Komplexitás	- mozgás-zene-szöveg-kép egysége - idő felosztása többféle tevékenységre
	Szókincsbővítés	- bukovinai székely tájszavak - magyarázat - testbeszéd, metakommunikáció

Forrás szerinti rendszerezés

A táblázatban azt jelölöm, melyik téma melyik interjúban szerepel. Az interjúk fő témáit sárga kiemeléssel jelölöm

Rövidítések:

KR: Kóka Rozália: Történelem országútján I., II.

GK1: Grozdits Károly: Dalban és mesében

GK2: Grozdits Károly: Saját épülésedre és mások gyönyörűségére,

RKM: Rosonczy-Kovács Mihály: "Kicsi madár hogy tudsz élni?",

VK: Varga Klára: "Te a kereszt alatt leszel"

TÓK: Fábián Éva és Bereczkiné Dr. Záluszkai Anna ELTE Tanító- és Óvóképző Karán

Téma		Forrás(ok)
Bukovinai székely származás, család		KR, GK1, VK
Előadóművészet	zenei együttesek	KR, GK1
	mesemondás	TÓK, VK, KR, GK1
Táncházak		KR, GK1
Pedagógia	óvónői munka	KR, VK
	népi énektanítás	RKM, GK2,
Mesterek, gyűjtés		KR, RKM, GK1
Közösség		GK2, RKM
Óbudai Népzenei Iskola		GK2, GK1, RKM, KR

Melléklet 2. - Portréfilmek tematikus rendszerezése

Fábián Éváról készült két portréfilm tartalmi elemzését áttekintő táblázat forrásjelöléssel az áttekinthetőséget segítette a kutatás során.

A forrásoknál használt rövidítések: Szerelmes földrajz epizódja (Sz.f. rövidítéssel jelölöm), valamint az ...odaküjjel Andrásfalán című kiadványhoz készült portréfilm: "Én meg lettem Evacska!" (odaküjjel... rövidítéssel jelölöm)

Témakörök	Altémák	Kulcsszavak	Megjegyzés	Forrás
Bukovinai székely származás, család		Gyermek és fiatalkorának helyszínei: Győre, Máza, Kismányok, Szekszárd Kakasd	Nagymányok tájház: nagymamája szövőszéke 1913. (osztováta) - létkérdés volt a család számára - menekülésnél is vitték Faluház - Zsuzsi néni ismerte édesanyját, papáját. más rokonait “nannyám rokolyája” Áttelepítések	Sz.f. Odaküjjel...
	Szülők	édesanyja	-az ő generációjuk “kivetkőzött” -nagyon szépen énekelt: magyar nóta, filmslágerek	Sz.f.
		édesapja	Szabóműhely: - beszélgetések - “úgy működött, mint régen a fonó” “Egy kis béke szigetének számított” Kismányok faluház: egy öltözet ruha, amit édesapja	Sz.f. Odaküjjel... Sz.f.

			varrt.	
		Enci mama	Történetek Bukovináról, tőle tanult mesélni	Odaküjjel...
		Marci bácsi	nagyon jó énekes volt	
		családi összetartás	kalákák	
	Székely beszéd	régies archaikus	Furcsán hatottak abban a környezetben	Odaküjjel...
	barátnők	szekszárdi szőlőhegy	- Érettségire készülés, bankett - Szőlőőrzés története (Bogár Pista bácsi) - Sárközi karikázó dalok	Sz.f
	mese		Édesapja ördögöcskés meséje	Sz.f
	zeneiskola	Máza		Sz.f.
Előadóművészet	ének		“Énekelni nekem olyan volt kicsi koromtól kezdve, mint levegőt venni”	
	mese			
Táncházak	Molnár u.	Kalamajkával '81-től	mese (népraji gyűjtésekből)	
Pedagógia	óvónői		Hivatásának alapja - nem volt a falujukban óvoda, pedig nagyon szeretett volna járni	Sz.f.

	Egyszólam tábor	Váralja		
	népi énektanári			
Mesterek, gyűjtés			Egyszólam tábor: Pál Pista bácsi	
Közösség		Pénteki kis csapat	Éneklés öröme - barátságok	
Óbudai Népzenei Iskola			Éneklés öröméért járnak a lányok az énekes csoportba.	Sz.f.

Melléklet 3. - Megfigyelési jegyzőkönyvek

A strukturált megfigyelésekhez használt táblázat sablonja, valamint kitöltött megfigyelési naplók szemléltetik a foglalkozások megfigyelésének folyamatát.

Megfigyelési jegyzőkönyv táblázat sablon

Dátum:

A mese címe:

forrás:

Komplexitás - Mesemondás énekkel, mondókával Hangszerhasználat	Meseválasztás Kapcsolódás az évkörhöz Hagyományismereti tartalmak	Tájszavak, szókincsbővítés
Interakció	gyerekek reakciói	Belső képalkotás segítése - képes beszéd

Megfigyelések

Dátum: 2024. szeptember 26.

A mese címe: Szentes Miska királyfi (forrás: Kriza János: Küküllő menti népmesék)

Komplexitás - Mesemondás énekkel, mondókával Hangszerhasználat	Meseválasztás Kapcsolódás az évkörhöz	Tájszavak, szókincsbővítés
Mesevarázsló ének Bátorító mondóka: - Csiteri, csütöri... Hangutánzó mondóka: <i>Az édesanyja megtanította, hogy úgy járjon, hogy a szoknyája azt susogja:</i> - <i>Tiszta búza...</i> <i>Nem így, hogy:</i> - <i>Rozs, rozs...</i> <i>(Mozgással mutatja, a hangutánzó szavakat a gyerekek is mondják)</i>	Szentes Miska királyfi - Szent Mihály naphoz kapcsolódóan	<i>rokolya</i> (szoknyáját mutatva) <i>nannyám</i> <i>kiszottyant</i> <i>sirítette</i> (kezével mutatja a mozdulatot) <i>Összeparoláztak... így - gyere, fiam, állj fel! - összeparoláztak. (Egy fiúval bemutatja a mozdulatot)</i> Olyan egy nagy <i>gamat</i> sárkány volt az (fintorogva mondja)
Interakció	gyerekek reakciói	Belső képalkotás segítése - képes beszéd
“Abból termett egy...?” <i>Mivel közlekedtek szerintetek régén? És a király?</i> <i>Ilyen széken ült a király?</i> <i>Elagyabugyálta... mit jelent az? Benneteket elagyabugyáltak már?</i> “Neki is megtanították a	- Fa. (több gyerek) - Facskacska (F.É.) - Lóval. - Szekérrel. - Hintóval. - <i>Hétlovas, gyémántos aranyhintóval! (F.É.)</i> - <i>Nem, trónon. (több gyerek egyszerre)</i> - Megverik (egy kisfiú) - <i>Úgy, úgy (két öklét mutatva:) ez az agya, ez a bugya.</i> Közös mondókázás	

<i>bátorságvarázsló mondókát. Agyabugyát vedd elő!”</i> <i>Meselátó szemetekkel kukucsáljatok bele a mesébe! Ki lakhatott abban a kunyhóban?</i> <i>Nézzétek csak ide a szemembe, abban a kunyhóban lakott...az erdész.</i> <i>Mi történt ott közöttük?</i>	ököltögetéssel. - Szegényember - Anyóka - Manó - Dínó - Ejnye, de <i>moderneket vagytok...</i> - Szerelmesek lettek	
--	---	--

Egyéb:

Két kislány elhúzódott az ablakhoz: ...Az erdő sűrűjéből, onnan a ciheresből... (odamutat az ablakhoz, ujjával int a lányoknak, visszajönnek)

...onnan jött elő a sárkány...

(Lokalizálás)

Elkalandozó kisfiúnak:

F., te látod-e?

Amikor nyüzsögni kezdenek többen:

Először csak csendesen mondogatták: Csiteri... (együtt mondják halkán)

“A kisördög, amikor meghallotta, hogy még az Óbudai Népzenei Iskolában is őt csúfolják az előképzsők, mérgében megpukkadt. (Lokalizálás, aktualizálás)

Dátum: 2024. október 10.

A mese címe: - (Nem hangzott el)

Komplexitás - Mesemondás énekkel, mondókával Hangszerhasználat	Meseválasztás Kapcsolódás az évkörhöz	Tájszavak, szókincsbővítés
A foglalkozáson tanult, gyakorolt dalok: - Egy szem szőlőt megehetnék... - Fehér szőlő, kadarka... Korábban tanult dal - Bojtár volt a nagyapám... (előző tanévből, a csoport felé ismeri) - Fehérvárra megyek én... Hangszer: doromb - Mesekezdésnél: Fehérvárra megyek én... (felismerés, közös ének) A mesében, (hangulatfestésként): - Leszentült az áldott nap... - Elaltatta az urát a béka királykisasszony (3x) - Szóltak a harangok	Pásztoros mese, Vendel naphoz közeledve. Szt. Vendel a pásztorok védőszentje (elhangzik a mesében is. A főszereplő neve is Vendel. Utalás a szüreti témára is: - szőlőt kell ültetni, leszüretelni, bort készíteni belőle, hordóban a király elé vinni. (Szüreti dalok gyakorlása) Pásztorkodáshoz kapcsolódó ismeretek: - A nagyapja is pásztor volt, ő tanította meg furulyát faragni - A legelőn volt egy kalyiba, ott aludtak - A bárányokat estére beretelte a karámba - Nagy szőrös subája volt neki	Annyi juha van, nagy <i>turma</i> juha (kezével mutat) Ekkora szemei voltak a fején, mint a <i>kujakom</i> (mutatja az öklével) A kicsi békát <i>odalapcsantotta</i> a fa tövéhez (mutatja a mozdulatot) Elég <i>mutuj</i> királyfi volt, addig bódorgott az erdőben, míg elveszett. Majd elrendezem én azt a <i>csobánlegényt</i> “Bög, mint a <i>bornyadzó</i> tehen”
Interakció	gyerekek reakciói	Belső képalkotás segítése - képes beszéd
“Egyszer volt, hol nem volt, a kidőlt-bedőlt kemencének az oldalában, ahol...?” “Amikor ilyen hosszú sípot faragtak, azt úgy hívták, hogy...?” “Jaj, elvesztettem a mesém	- A kurta farkú malac túrt! (fiú) - <i>Neem</i> - A taknyos orrú rút pulyka dült-fült (másik fiú) - Tilinkó (egy lány és egy fiú egyszerre) - Faragott egy furulyát	“Ahogy a kígyókirály meglátta a legényt a subájában - olyan szőrös volt, mint egy hatalmas nyuszi - nagyra tátotta a száját, még az állkapcsát is kiakasztotta, hogy <i>gyere te nyuszika, megeszlek</i>” (elváltoztatott hangon, nagyra tartogatott szájjal mondja)

<i>fonalát, mi is történt?”</i> Éneklésre biztatás: <i>“Hogy is kezdődött? Fűjjátok, menjen be a fülembe!”</i> <i>“Mi legyen a kutyája neve?”</i> <i>“Mit gondoltok, ki volt a kígyócska édesapja?”</i> <i>“Ne válassz aranyat, ezüstöt, hanem...”</i> <i>“Milyen béka a legnagyobb?”</i> <i>“Milyen nagy béka van még?”</i> <i>“A harmadik ilyen kicsi zöld volt, az mi lehetett?”</i> <i>“Ha nem lesz az övé a lány, akkor neki... (keresztet mutat maga előtt)”</i> <i>“Elővette az ostorkáját. Mit csinált vele?”</i>	(lány) - Burkus - Bogáncs - <i>Legyen Burkus- Bogáncs, az olyan jó pásztorkutya név (F.É.)</i> - A kígyókirály. (2 fiú egyszerre) - Hogy értse az állatok nyelvét. (Fiú) - <i>Olyan is van, egyszer majd azt is elmesélem, de itt most másképp kanyarodik a történet. (F.É.)</i> - A varangyos (több gyerek egyszerre) - Egy kislány részletesen leír egy békafajtát. - Levelibéka - Sanctus (a gyerekek kórusban) 3x ismétlődik - Megsirítette (egy kisfiú természetesen használva a tájnyelvi kifejezést)	
--	--	--

<i>“Vegyétek elő a kezetekeket, döngessük még taktusra a hordót!”</i> <i>“Mit kért enni a táltos csacsi?”</i> <i>“Mit mondott az Úristen?”</i> <i>“Mentek a király elé, mit énekeltek?”</i>	- Közös éneklés: Fehér szőlő, kadarka... (a foglalkozás elején gyakorolt dal) - Füvet (óvodás kisfiú) - Parazsat (másik óvodás kisfiú) - Együtt elismétlik a feladatok felsorolását - Egy szem szőlőt megehetnék... (a foglalkozás elején tanult dal)	
---	---	--

Egyéb:

Elkalandozó gyerekek visszaterelése:

Na idesüss a mesére!

Mutasd a meselátó szemed!

Vedd föl a mesém fonalát!

Nyüzsgésnél suttogva folytatja a mesét (2x)

“Ha olyan király leszel, hogy mindig többet adsz, mint amit te kaptál, akkor te leszel ennek az országnak az új királya”

Mivel hosszú mese, itt megszakítja, megígéri a következő hétre a folytatást, elővezeti:

“Na, ő lett a király, a felesége a királyné, aztán lettek még bonyodalmak, de azt már jövő héten mesélem el.”

Dátum: 2024. október 17.

A mese címe: - (az előző heti mese folytatása)

Komplexitás - Mesemondás énekkel, mondókával Hangszerhasználat	Meseválasztás Kapcsolódás az évkörhöz	Tájszavak, szókincsbővítés
Dalok, mondókák a foglalkozáson: <i>A juhásznak jól van dolga...</i> <i>Adós nekem ez a falu</i> (hangutánzó) <i>Ne nézz hátra jön a farkas...</i> Hangszer a mesében: doromb: A kis levelibéka akkora volt, mint a dorombom. - doromb hang Behajította a tűzbe - dorombhang Dalok gyakorlása mese közben: <i>Fehér szőlő, kadarka...</i> (szüreti ism.) <i>A juhásznak jól van dolga</i> - új dal gyakorlása Bemutatás: <i>Ősz az idő...</i> (még nem ismert dal, következő heti tananyag)	Vendel naphoz kapcsolódva folytatódott a pásztoros mese. A foglalkozáson megjelentek a pásztorhangszerek, duda, furulya, amik a gyakorolt dalban is szerepelnek. Ezek kapcsán. A foglalkozás elején beszélgetés Szerényi Andrea vezetésével: Ki vigyázott a legelőn a bárányora? - A juhász. Volt neki egy segítője is. Tudjátok az ki volt? - A kutyája	“Puff, <i>hanyattán vette magát.</i>” - széttárt karral, hátra dőlve mutatja. <i>Orozkodott</i> - settenkedett, lopakodott (szinonimával is elmondja)
Interakció	gyerekek reakciói	Belső képalkotás segítése - képes beszéd
<i>Ki nem volt itt múlt héten?</i> (Jelentkeznek a gyerekek) <i>Na, akkor ti most nagyon figyeljetek, elmeséljük nektek a mese elejét...</i> <i>Kiről is szólt a mese?</i>	Bekiáltások: Vendel. Békakirálylány. Kérdések mentén a gyerekekkel felelevenítik a múlt heti meserészt. Egy kisfiú nagyon aktív, szinte minden kérdésre bőségesen válaszol. Egy kislány a	<i>Az anyóka már tényleg öregecske volt, az arca is csupa ránc, de kedvesen nézett a legényre.</i> A csillagok távolságát széttárt karral a magasba mutatva érzékelteti.

	mesében szereplő békákra emlékszik.	
<i>Mi is volt ott?</i> Két gyerek (testvérpár elkezd beszélgetni, mocorogni, felállnak, arrébb mennek a terem másik végébe. Mindenki odafordul, elterelődik a figyelem: <i>Hol is tartottam? Sújtatok!</i> <i>Mit gondoltok, ki lakott a kunyhóban?</i>	- Egy gizgazos izé... - <i>Nem gizgazos izé, az egy legelő volt.</i> - A gyerekek felidéznek, meddig figyeltek, így folytatódik a mese) - Gonosz boszorkány. - <i>Nekem, nem lehetett gonosz. Nem azt mondta a királyfinak, hogy szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál. Kedvesebben szólt hozzá. Egy öreg anyóka volt, de valami varázslatos tündérféle lehetett.</i>	

Egyéb:

Mese elején tárgyi szemléltetés: “Nézzétek, mit vettem szombaton a piacon... Tudjátok, miből van?... Gyapjúból, a bárány szőréből

Dalszöveg aktualizálása a meséhez “kondorosi, madarasi csárda fele...” helyett: “a kék vízű nagy tónak a partja fele...”

Utoljára megölelték egymást, mind a ketten csillaggá változtak. Az egyik felszállt az ég egyik oldalába, lett belőle hajnalcsillag, a másik az ég másik oldalába, az lett a vacsoracsillag. Azóta úgy járják az eget, hogy soha nem találkoznak. Ilyen szomorú végű mesét még sohasem olvastam, de olyan szép, hogy azért elhoztam nektek.

Azért drukkoljunk, hátha egyszer változik a világ, és utoléri egymást. Úgy legyen? A gyerekek többen kiváltják: Úgy! - Akkor ámen.

A korábban megfigyelt foglalkozások mesére vonatkozó jegyzeteit áttekintve egyes részletek beleillettek a megfigyelési szempontsorba, így utólag ezeket is rendszereztem táblázatba. (Mivel ezeken az alkalmakon még nem voltak konkrét megfigyelési szempontok, itt kevésbé részletes a mesére vonatkozó jegyzet)

Dátum: 2024. március 7.

A mese címe: A szördisznócska

Komplexitás - Mesemondás énekkel, mondókával Hangszerhasználat	Meseválasztás Kapcsolódás az évkörhöz Hagyományismereti tartalmak	Tájszavak, szókincsbővítés
A foglalkozáson tanult dalok, játékok: Az árgyélus kismadárka... Gólya, gólya vaslapát... Cin, cin drálom... (korábban tanult játék felelevenítése) - emlékeztek, hogy ezt a dalt melyik mesében énekeltük? - A medvekirályfiban. (Februári, farsangi témához kapcsolódott) Hangszer: citera Hol volt, hol nem volt... - mesekezdő ének közösen énekelve <i>A király és a királyné azt énekelték:</i> Gólya, gólya ... (közös éneklés) és lett három gyermekük, kiralyányok.	A mesében megjelenik egy pásztor szó. Megbeszéljük, milyen pásztorok voltak: - <i>Aki bárányt őriz, az a...</i> - Juhász. - <i>És a kondás mit őriz?</i> - Malacokat.	Tudjátok, hogy nevezték a bukovinai székelyek a sündisznót? <i>Szördisznócska</i> ...szépen <i>csergével</i> leterítették... olyannal (rámutat egyre a teremben)
Interakció	gyerekek reakciói	Belső képalkotás segítése - képes beszéd
<i>Mit esznek a királyok?</i> <i>Nem ilyen fa hokedlin ülnek, hanem?</i> <i>Hol laktak viskóban?</i> <i>Milyük nem szokott lenni a királyoknak?</i>	- Sült csirkét - Csülköt - ... - Trónon. - Palotában. - Gyerekük	

<i>Az ígéret szép szó...</i>	- Ha megtartják, úgy jó.	
------------------------------	--------------------------	--

Egyéb: “A királylányok olyan szépek, voltak, mint...” (lányok felsorolása) - az érzelmi nevelés - önbizalom fejlesztés, meséhez való kapcsolódás erősítése

Dátum: 2024. március. 21.

A mese címe: Keckegyermekecske

Komplexitás - Mesemondás énekkel, mondókával Hangszerhasználat	Meseválasztás Kapcsolódás az évkörhöz	Tájszavak, szókincsbővítés
Haj, ki kisse... Hej, szénája... Mese elején tilinkó (húsvéti havajgatáshoz kapcsolódó dallam) Mese közben doromb (a gyerekek felismerik a korábban tanult dalt): Táncolj kecske... közös éneklés	Téma: Virágvasárnap, kiszehajtás - kiszézés megjelenítése Ha két gidócska lesz, az egyiket levágom húsvétra.	<i>A majorfiú, a pásztorlegény (szinonimával értelmezi) ... mi úgy mondanánk fenyőágacskákkal, ők úgy mondták <i>fenyőbojttal</i></i>
Interakció	gyerekek reakciói	Belső képalkotás segítése - képes beszéd
<i>Kezdett megvastagodni a kecske...</i> <i>A tejből mit készítettetek?</i>	- Gyereke lesz? - <i>Igen, kis kecskegidócskája lesz.</i> - Sajtot. - <i>Tudós népek! Mindent tudtok.</i>	

Egyéb:

Amikor a gyerekek figyelme elkalandozik, beszélgetni kezdenek, tilinkóval csendesíti le őket. Egyik gyerek leveszi a cipőjét, játszik vele. Évike elkéri, megszaglássza: “*Ez nem az óriásé (a mese aktuális részére utalva), de azért ide teszem, mert makrancoskodik.*”

Dátum: 2024. április 11.
A mese címe: A 11 hattyú

Komplexitás - Mesemondás énekkel, mondókával Hangszerhasználat	Meseválasztás Kapcsolódás az évkörhöz	Tájszavak, szókincsbővítés
A foglalkozáson tanult játékok, dalok: Koma, koma, komálunk... népi játék Komatálat hoztam... szokásdal Jöjj el átul jöjj el... (ismétlés) A foglalkozás cítere zene kísérette Mesében gyakorlás: Koma, koma, komálunk... (A királyfiak így játszottak a palota udvarán)	Húsvét utáni fehérvasárnap hagyományához kapcsolódva a téma a komaválasztás. Mese: a 11 hattyú	...gyűjtsél annyi <i>csihánt</i>, csalánt (szinonimával értelmezi), de pusztá kézzel!
Interakció	gyerekek reakciói	Belső képalkotás segítése - képes beszéd
<i>Megszületett az első gyermekük. Mi lett? A következő? Ujján mutatja tovább a számokat 11-ig (nonverbális kommunikáció) A 12. lány.</i> <i>Annak az asszonynak össze volt nőve a szemöldöke?</i> <i>Na, ezek a királyfiak szerintetek hova mentek?</i> <i>Érintettetek ti már csalánt?</i> <i>Olyan szép lett Erzsóka, mint az édesanyja volt. Mit</i>	- Fiú - Fiú - Fiú, fiú, fiú... - Boszorkány. - Japánba? - Afrikába? - Óperenciába? - Oda! Egy szigetre - Igen. Csíp.	<i>Olyan szép lett Erzsóka, mint az édesanyja volt. Mit mondtam, milyen szép volt az édesanyja?</i> - Mint a nyíló rózsza.

<i>mondtam, milyen szép volt az édesanyja?</i>	- Mint a nyíló rózsza.	
<i>Erzsóka csak sorba-sorba dobogálta rájuk az inget. Számoljátok!</i>	- 1, 2, 3...11	

Egyéb: Személyesség: “Olyan mesét mondok, amit még akkor hallottam, amikor gyerek voltam.”

Melléklet 4. - Óvodai tevékenységi terv
Az óvodai adaptáció lehetőségeinek szemléltetésére

A pedagógus neve: Cseke-Marosi Eszter

Intézmény: Teréz Budavári Óvodák, Iskola utcai telephely

Csoport: homogén nagycsoport

A tevékenység időpontja: 2024. november 26.

Tevékenységi forma: komplex foglalkozás, ének és mese fókusszal

A tevékenység előzménye:

A novemberi jeles napok (Márton, Erzsébet és Katalin nap) szokásai, hozzá kapcsolódó népi játékokkal, dalokkal

A tevékenység témája: András nap - disznótor hagyományai

A tevékenység feladatai:

- Együttműködés a közös játékban, táncban, éneklésben
- Hallás utáni szövegértés, rövidtávú memória, beszédkészség, szókincs bővítés, metakommunikáció fejlesztése.

Nevelési feladatok:

- Élményalapú irodalomközvetítéssel az anyanyelv gazdagságának felfedeztetése, a nyelvi-kommunikációs fejlődés elősegítése.
- A szinkretikus sémák, a szóingerek aktivizálásával a megszerzett ismeretek, emlékképek előhívása. A szándékos figyelem elmélyítése, a feldolgozási folyamatban elraktározott képzetek új képekben történő szintetizálása, az emlékezet fejlesztése.

Didaktikai feladatok:

Ráhangolás, ismeretbővítés, ismétlés, új ismeretközlés, gyakorlás, értékelés

Képesség- és készségfejlesztés:

- A gyermekek kíváncsiságára, figyelmére, az átélt élményeikre építve tapasztalatszerzés a fenntartható környezetről, az ember és az állatvilág kapcsolatáról.
- A nagymozgás (guggolás, szökdelés), egyensúlyérzék, ügyesség, egészséges mozgásigény fejlesztése népi játékokkal és táncos mozgással.
- Zenei készségek és képességek, zenei hallás, tiszta éneklés, ritmusérzék fejlesztése közös énekléssel

Alkalmazott módszerek, eljárások:

motiválás, közös játék, szerepjáték, irodalmi élménynyújtás, bemutatás, beszélgetés, értékelés.

Források:

Forrai, K. (1993.) *Ének az óvodában*. Editio Musica

[Icinke-picinke - Népmesék óvodásoknak](#)

Ujváry, Z.(szerk): Magyar Néprajz VII.; Népszokás, néphit, népi vallásosság

<http://mek.niif.hu/02100/02152/html/07/index.html>

CSEMADOK folklór adattár: <https://csemadok.sk/>

www.lipinka.hu

A tevékenység/foglalkozás kidolgozása	Megjegyzések
---------------------------------------	--------------

Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	módszerek	munkaformák	eszközök	Fábián Éva módszertanának elemei
5'	Ráhangolás: Játékba hívó: Gyertek lányok játszani... Külső sorgyarapodó, névéneklő játék: Hol jársz, hol kelsz... (akit utoljára választottak, ő éneklő a következőt)	Közös játék	frontális, egyéni		Közösségformálás
5'	Beszélgetés az András napi szokásokról	beszélgetés, közlés	frontális, egyéni		Jeles napokhoz kapcsolódó tematika
3'	Mondóka ritmizálással And - rás, zö - rög a pal - lás, Le - e - sett a kó - bász, Meg - öt - ték a macs - kák. Egyenletes lüktetés és ritmus hangoztatása tapssal és egyéb mozdulatokkal.	cselekedtetés utánzással	frontális		Jeles napokhoz kapcsolódó tematika
5'	Népi játékok - Cini, cini, rotty... (kántálva) Cici-cini rotty, Mosogatórongy, Mért nem jöttél tegnap este, Kaptál volna húst. Én egy kicsit kaptam, Tarisznyába raktam, Izegtem-mozogtam, Mind elpotyogattam. (Zoboralja) Kígyózva vonulás, végén guggolással. - Gyurka, sesztereg a hurka... (kántálva)	közös játék	frontális, egyéni		Jeles napokhoz kapcsolódó tematika Komplexitás

					
5'	András napi kántálás - Eljöttünk mi kántálni... - Kis hurka, nagy hurka...	szerepjáték	frontális, egyéni	botok	Jeles napokhoz kapcsolódó tematika
5'	Tánc élőzenére - ugrós tánc citerakisérettel	cselekedtetés <i>utánnzással</i>	páros	citera	Élő hangszerkíséret Komplexitás
10'	Élőszavas mesemondás: - A kolbász, a béka meg az egér	előadás	frontális, interaktív	citera	Élőszavas mesemondás dalok és mondókák beépítésével
5'	Szabad tánc élőzenére	<i>impovizatív mozgás</i>	egyéni	citera	Komplexitás

Kották

Gyertek, lányok játsza-ni, ját - sza-ni, De va - lamit ját - sza-ni, ját - sza-ni:

Csencse - ré - ket, buggy-bo - ré - kot,
Ádám vac - kot, vagy ba - rac - kot, Csen - cse - ri buggy!

Kis hur - ka, nagy hur - ka, ta - risz - nyá - mat hadd húz - za!

Ha na - gyot nem ad - nak, ki - csit is el - fo - ga - dok.

Gömöralmágy, 1997
 Agócs Johanna, 1928

Hol jársz, hol kelsz, szép Er-zsé-bet asz - szony?
 Itt já-rok, itt ke-lek, szép lá-nyo-kat ke - re-sek,
 szé - pe-ket, jó - kat, jó - ra - va - ló - kat,
 gye-re é-des kis-an-gyalom, ülj fel a hin - tóm - ra!

Ba - bot főz - tem, Meg is pap - ri - káz - tam,
 Jól meg - sóz - tam,

Án - ge - li - bán - ge - li, slussz!

(Kerta, Veszprém)

Eljünk mi kárára,
 Nem kell miénk bontom.
 Mi is fogtuk fűt - farkat,
 Adtunk kávékat egy nál kőbűt!
 Látom, hogyan adták a gyűlöletet,
 Nem kell miénk más, legyen a gondolat.
 Arok, és de alszok, a topánk hűvös volt.
 Üvegajtó nyitja ki, egy nál kőbűt bűjjelek.

(Uri, Pest)

A kolbász, a béka, meg az egér

Egyszer volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl, volt egy béka. A béka összetalálkozott az egérrel és a kolbásszal. Hárman kezdtek beszélgetni, s elhatározták, hogy ők örökös barátok lesznek. Az egeret betették sepregetőnek, a békát beszerzőnek és a kolbászt szakácsnak. Így mentek a dolgok egy hónapig. A béka beszerzett, mert ő jól tudott ugrani, hamar tudott menni, jönni nagy zsákkal járt a vásárba:

Kis hurka, nagy hurka... (dorombbal kísérve)

Az egér kisépregette a szobát:

Cini, cini rotty...

Hozott be fát meg vizet, a kolbász meg szakácskodott.

Babot főztem...

Hát olyan jó ételeket csinált a kolbász, hogy örökké csak nyalogatták a szájukat. Akármennyit ettek, nem tudtak jóllakni, mer nagyon jó volt az étel. Mikor letelt a hónap, azt mondja a kolbász:

- Na, hát a dolog az rendre jár, melyiketek lesz a szakács?

- Hát legyen a béka.

Megtették a békát szakácsnak. Nekifogott a béka, így is szakácskodott úgy is szakácskodott:

Babot főztem...

Főzött ilyet, főzött olyat, de olyat nem tudott főzni, hogy a többieknek jólessék. Főzött vagy három-négy nap, s akkor felmondtak a szakácsnak. Azt mondták, hogy:

- Nem vagy jó szakács.

Megszégyellte magát a béka.

- Nahát akkor ki főzön?

Azt mondja a kolbász:

- Az egeret tesszük oda.

Odatették az egeret. Ő is főzött vagy két-három nap:

Babot főztem...

De ő se tudott jól főzni. Rászorították a kolbászt:

- Csak te főzzél!

A kolbász váltig mondta:

- Én az én hónapomat lefőztem, s hogyha nem akartok ti főzni, akkor inkább felmondjuk a barátságot.

Valahogy csak megkérlelték a kolbászt, mégis elvállalta, hogy még egy vagy két nap ő főz. A béka gondolta, addig ő megtanulja, hogyan főz a kolbász. Nekifogott, hogy meglesse, mit csinál.

Hát amikor a lé meg volt főve, egy darab idő múlva a kolbász, mikor látta, hogy nincsen sehol senki, beledobta magát lébe. Megforgatta magát benne ügyesen, s akkor kijött.

„Hopp - gondolta a béka -, most már én is tudom, hogy kell csinálni! Azért olyan jó a leves, mert beledobta magát.” Akkor ajánlkozott:

- Na, most már én leszek a szakács, most már én is tudok főzni!

Nekifogott, odatett egy jó nagy fazék vizet a tűzhöz. Jó tüzet csinált, s főzte, főzte. Mikor már úgy gondolta, hogy meg van főve az a mindenféle, ami bele volt téve, nem várta meg, hogy egy kicsit meghűljön a lé, hanem mikor a legforróbb volt, belészökött.

Hát alig tudott kiszökni, mind összeforrázódott, összefutott a hátán a bőr. Azóta van a varasbéka.

Félreállott a főzésből, alig tudott mozogni, úgy összeégette a forró lé. A kolbász meg az egér, mikor megmondta nekik, hogyan járt, kikacagták.

Felbomlott a barátság, s attól fogva mindenki külön élt. Máig is élnek, ha meg nem haltak.

Melléklet 5. - Óraterv (2. osztály)
Az iskolai adaptáció lehetőségeinek szemléltetésére

A pedagógus neve: Cseke-Marosi Eszter

Műveltségi terület: Művészetek

Tantárgy: Ének-zene

Intézmény: Búzaszem Katolikus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola

Osztály: 2. (Paripa osztály)

Dátum: 2021. szeptember 22.

Az óra témája: Szüret

Az óra előzményei: Szőlőörzés – helyi monda

Korábban tanult dalok: Érik a szőlő..., Megkapáltuk a szőlőnket..., Szedem uram szőlőjét..., Ettem szőlőt..., Fehér szőlő, kadarka...

Az óra cél- és feladatrendszere:

Készségek, képességek: hallás utáni daltanulás, zenei memória, tiszta éneklés, belső hallás, ritmikai készségek, zenei alkotókészség fejlesztése

Tanítandó ismeretek: új dal tanulása: Három fehér szőlőtőke..., szüreti hagyományok

Az elérendő fejlesztési szint, tudásszint megnevezése: az új dal tiszta éneklése csoportban

Az óra didaktikai feladatai: Ráhangolás, új ismeretközlés, ismeretbővítés, ismétlés, gyakorlás, értékelés

Tantárgyi kapcsolatok: Irodalom: élıszavas mesemondás: Szent Péter a szüreten legendamese

Természetismeret: őszi gyümölcsök betakarítása

Testnevelés: mozgásos népi játékok

Hon-és népismeret: szüreti hagyományok

Mikor a szüret befejeződött, megtartották a szüreti bálakat. A szőlőben leszedtek annyi szőlőt, amennyi a bálterem díszítésére kellett. Nagy fürtöt készítettek, amit a fő helyre tettek. Ezt az éjszaka folyamán ellophatták, de a csőszlegények és -lányok feladata volt, hogy vigyázzanak a szőlőlopásra. Aki lopni próbált, és rajtakapták, azt tréfásan megbüntették.

Felhasznált források:

Szerényi, A. - Cseke-Marosi, E. (2019.) Kismuzsika, Zenei Anyanyelv Alapítvány

Ujváry, Z.(szerk): Magyar Néprajz VII.; Népszokás, néphit, népi vallásosság
<http://mek.niif.hu/02100/02152/html/07/index.html>

ZTI Népzenei Gyűjtemény: <https://zti.hungaricana.hu/hu/>

CSEMADOK folklór adattár: <https://csemadok.sk/>

Kóka, R.: Egyszer volt, hogy is volt? https://lapozo.folkmagazin.hu/mag12_4/?page=8
www.lipinka.hu

Időkeret	Az óra menete	Nevelési-oktatási stratégia			Megjegyzések Fábián Éva módszertanának elemei
		módszerek	munkaformák	eszközök	
5'	Énekes köszönés Névénklő játék: Ki segít nekem a sővényt befonni... (akinek a nevét utoljára énekeltük, az választja a következőt, a nevét improvizált dallammal énekelve)	közös játék	frontális, egyéni		Közösségformálás,
5'	A szürethez kapcsolódó élmények felelevenítése	beszélgetés	frontális		Jeles napokhoz kapcsolódó tematika
3'	Szürethez kapcsolódó szokások bemutatása: szüreti bál, szőlőtolvajok és csőszök játéka (az ének gyakorlás alatt)	tanári közlés szerepjáték	frontális	szőlőfürt	Jeles napokhoz kapcsolódó tematika
7'	Korábban tanult szüreti dalok gyakorlása - dallam és ritmusfelismerés - ritmus kíséret: ○ egyenletes lüktetés ○ osztinató (→csoportokban váltakozva is)	cselekedtetés	frontális, csoportos		Jeles napokhoz kapcsolódó tematika Komplexitás Tevékenységek gördülékeny összekapcsolása: a végére kört alakítunk a következő játék előkészítéseként.
5'	Csőszös játék: <i>Lopják az úr szőlőjét...</i> Fogócska: Akit a csősz a dal végén megfog, az lesz a következő játékban a csősz.	közös játék	frontális, egyéni	kalap	Népi játékok fontos szerepe, komplexitás
5'	Új dal bemutatása, - soronkénti ismétlése (visszhang játék) - közös éneklése	bemutató, cselekedtetés	frontális		Jeles napokhoz kapcsolódó tematika
10'	Élőszavas mesemondás: Szent Péter a szüreten (legendamese) mesébe épített énekgyakorlás: - Megkapáltuk a szőlőnket... - Új dal: Három fehér szőlőtőke...	előadás	frontális, interaktív	csengők kolompok	Élőszavas mesemondásba ágyazott ének gyakorlás

Kották:

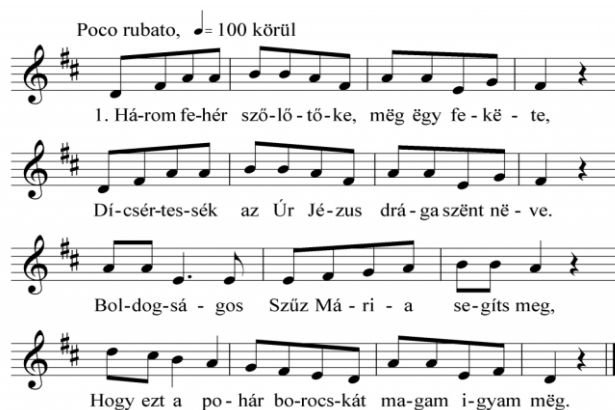
Hidaskürt (Pozsony)

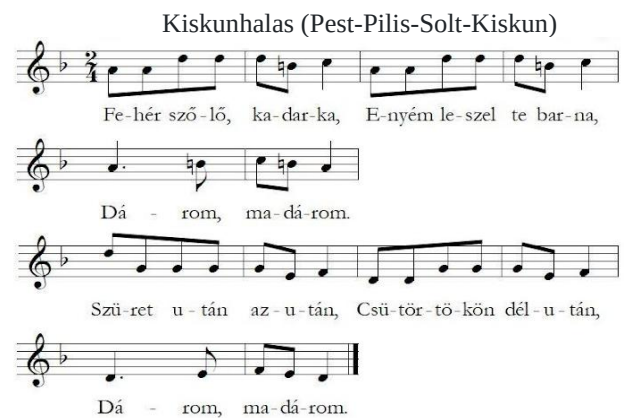
Sajóivánka (Borsod)

(Csongrád megye)

(Nyitraegerszeg, Nyitra)

(Tolna megye)

Szent Péter szüreten

Hűségesen őrizte Péter a Mennysors ország kulcsát, mikor egyszerre csak nagy lövöldözés, rikkogató hang hallatszott a földről. Kinyitotta a kaput, aztán lekukucskált, mert a nagy kíváncsiság majd' hogy ki nem bökte az oldalát. A neszre kijött Krisztus urunk is, és mikor meglátta Pétert, adott neki háromnapos szabadságot, hogy végire járhasson a nagy zenebonának. Jött Péter, csak úgy sere-sorjázott, mert azt hitte, valami különöset lát, pedig dehogy! Csak a szüret járta: kurjongattak, lődöztek, muzsikáltak, mint közönségesen.

Érik a szőlő...

Már az első pincénél nyakon csípték ökelmét, itatták vele a murcit, ha kellett, ha nem. Majd meg egy öreg puttont nyomtak a nyakába, hogy legalább azt szolgálja meg, amit megivott. Más pincénél a friss porköltet diktálták bele, amire aztán ivott a maga fejétől is, ha kínálták, ha nem.

Megkapáltuk szőlőinket...

Táncban is lett része, meg nótázásban sem maradt utolsó. Így történt aztán hogy mire magát észrevette, a szabadsága régen lejárt. Péter nagy szégyenkezve tért vissza az égiekhez, Krisztus urunk előtt nagyokat ásított, hosszúkat pislantott, s várta türelmesen a megérdemelt leckét. A Mester tudott mindent, de most az egyszer nem dorgálta meg, csak annyit kérdezett, de azt is szelíden, hogy órála megemlékeztek-e.

– Egy huncut fia se, édes jó uram, ha csak valamelyik nem káromkodott.

Krisztus urunk nagyon, de nagyon elszomorodott, hanem azért nem szólt egy árva szót sem. A dolog abban maradt. Péter a kaput hűségesen őrizte tovább. Míg tellett az esztendő, sok lelket beeresztett, még többet visszaküldött. Mikor a szüret ismét közelgett, minden jótét lélektől megkérdezte a szőlők állapotát. Megtudta hát, hogy van áldás bőven, Krisztus urunk előtt egyre sűrűbben emlegette a szüret nevét.

– Jól van, édes szolgám – szólalt meg az Úr – látom, megint lekíváncozol. Én eleresztelek, sőt mi több, a tavalyi három nap helyett fél esztendőt adok, de most elvárom ám, hogy idejében visszatérj.

Égre-földre esküdött Péter, hogy megbecsüli magát, aztán jött úgy, hogy a szél se ért a nyomába. A földön még javában arattak, olyankor pedig még nyulat lehetne löni a szőlőszemekkel, olyan kemények. Azért Péter előbb a szőlőhegyeket bejárta, s azután elegyedett csak az aratók közé. Alighogy a mezőre ért, nagy fekete felhő kerekedett. A faluban mindjárt harangozni kezdtek a veszedelem elé. *(Harangozás imitálása csengőkkel, kolompokkal)*

Lett is veszedelem, de még mekkora! A szél fölforgatott minden képét, a kévákat kibontogatta, a markot mind szanaszét sepepte. De ez még mind semmi, az ítélet ezután következett: villámlott, dörgött, csattogott, s lett sírás-rívás, fogcsikorgatás, mert csak úgy dült, úgy esett a jég. Nem volt már a szőlőnek egyetlen ép gerezdje sem, mire Péter a mennyország ajtajára ért.

– No, mi baj Péter? – kérdezte az Úr.

– Segíts, uram, ha Isten fia vagy: földönfutóvá lesznek az emberek, mert minden áldást elvert a jég!

A Mester csak annyit kérdezett, hát most róla megemlékeznek-e?

– Óh, megváltó Istenem, örege-apraja egytől-egyig azt kiáltja: Uram Jézus, ne hagyj el! Uram Jézus, segíts meg!

– Látod, látod Péter, mikor az ember áldásban úszik, legelőször azt felejt el, aki adta, s csak a végső veszedelemben emlékezik meg arról, akit elfelejtett. Máskor, fiam, ha ott jársz, a víg nóta mellett el ne feledd: imádkozni is tanítsd meg őket!

Azóta Szent Péter, ha szüreten jár, mind megtanítja a szüretelőket, mulatozókat az Úr Jézus dicséretére:

Három fehér szőlőtőke... (többször ismételve)

Melléklet 6. - Komatál projekt folklór törzsanyaga

Többféle intézményben (bölcsőde – óvoda – iskola) megvalósítható adaptáció lehetőségének szemléltetésére

Mondóka:

Szervusz pajtás,
Kukorica hajtás,
Aki fogja kezemet,
Húzza meg a fülemet!

Népi játék

szó

Ko-ma, ko-ma, ko-má-lunk, hé - tig, hó - tig,

nagy Ka-rá-csony nap-já - ig,

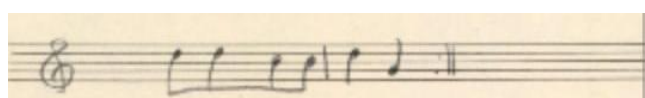

Egymás anyját, ap-ját megne un-juk, egymás ha-ját megnehúzzuk,

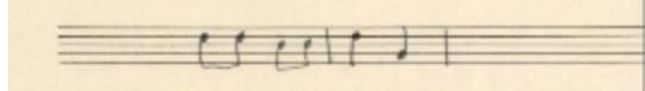

Ha jók le-szünk, ko-mák le-szünk, rosszak le-szünk, ku-tyák le-szünk.

Szokásdal:

Komatálat hostan
Meg is aranyostan,
Meg is cukrostan

Koma hosta komának
A legjobb barátjának.

Mese:

A tojás (Bukovinai székely népmese)

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egy szegény asszony, s annak a szegény asszonynak volt tizenkilenc tojaskája s egy kotlócskája. Hát bizony megültette, s az egyik tojásból egy akkora hatalmas csirke kelt ki, hogy még akkora csirkét senki se látott. De alig bújt ki a tojásból, valahogy a kotló kiment a kert mellett, s a csirke is kibújt a kerítésen, s oda a kapu eleibe akkorát tudott az a naposcsirke tojni, hogy a forgalmat megállította.

Maga is elcsodálkozott (tyúk hangutánzó):

Hogy, hogy, hogy...hogy jött ki belőlem?

Csodálkozom, csodálkozom.

Jöttek a szekerek megrakva gabonával, búzával, árpával, rozssal, de bizony a tojástól senki se tudott se erre, se arra menni, mindenki meg kellett álljon.

– Mi van itt? Miféle csuda ez?

– Hát, egy nagy tojás.

Na, hamar valaki kitalálta, hogy hozzanak csak egy terü szalmát, s a tojást meg kell sütni, aztán megeszik. Úgy is tett.

Hamar egy ember hozott egy nagy terü szalmát, s a tojásra reárakta, s ott bizony szőrén-szálán megsütötték. Aztán aki csak arra járt, akár ha csodát akart látni, akár ha tojást akart enni, megállt egy időre. A bugylibicskával, késsel, villával, ki mivel érte, tojást evett. Volt ott egy szegény legény, az is a bugylibicskájával látott hozzá a tojáshoz. Hát, ahogy falatozott, véletlenül a bicskáját beleejtette a tojásba.

– Na – mérgelődött –, csak nem hagyom annyiban az én drága fehérvári bugylibicskámat, hanem én lemegyek utána, s visszahozom. Egy nagy, hosszú lajtorját keresett, s azon a tojásba leereszkedett. Hát a sötétben, ahogy matatja a bicskáját, keresi, összetalálkozott a komájával.

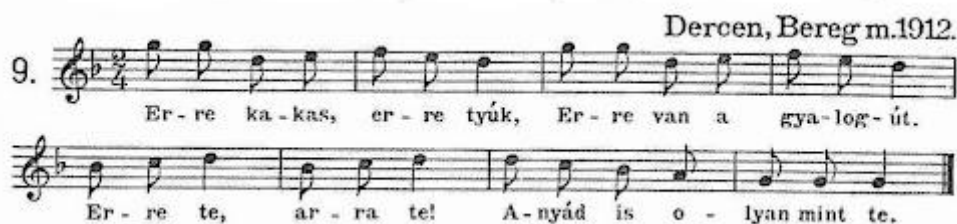
Szervusz pajtás...

– Hát te mit keresel itt?

– Én a bugylibicskámat. Ahogy ettem a tojást, beleejtettem.

– Azt te hiába keresed – legyintett a komája –, én hajtottam haza a csordát, s ökröstül, tehenestül, mindenestül mind ide beleestek. Már három napja keresem, de sehol se találom a csordát. Akkor te, hogy találnál meg a bugylibicskádat?

Na azért keresgéltek még egy darabig tekeregtek mindenfelé a tojásban:

Amikor elunták a keresgélést azt mondja a legény a komának:

- Na, komám, jobb, ha kimászunk, s mi is esszük tovább a tojást, mert amíg mi itt keresgélünk, addig megeszik, s nekünk nem jut belőle. Így aztán szép lassan kimásztak a tojásból, s ők is nekiálltak tojást enni.

Még most is eszik, ha el nem fogyott. Aki nem hiszi, nézze meg, valamelyik utca sarkán, forgalmas helyen meglátja.

